

חידושי יבמות

פרק שביעי

אונס מ"מ שבעה בריא בר מימיהל הוא והאי' ודאי מעוכב מלאכול והכין איתא בירושלמי. והא דאמרין בגמ' דהי' דחלצו חמה אפי' מעוכב עד שיכריזו עליה שבע שמתים לו להבריתו ה"מ לבעלים הוא דאפי' מעוכב אבל אינו דאי אסור כשאר הערלים והעד לך דהתם אמריק דעומטוס לא מעוכב ואיזו גופיה ודאי אסור כדתניא בבריית' עומטוס אפי' אכל בהרומ' נשיו ועבדיו וכליין' וחי קשיא לך מדאמרין בריס פרק אלמ' לכהן גדול כל האכל מאכל שאיזו אכל אפי' וקשיאין ולא הוא ערל וכל הטמאין שאין אכלין ומאכלין' ופרקיין התם שמייהו הוא דכתיב לאו כלומר עומדין הן לאכול לכשיבראו ואי בערל שמתו אחיו מחמת מילה לעולם לא בר מימיהל הוא' אפי' למימר דאף הוא לכשיתחוק ויבלע בו דמו או שיחלפו סימניו ימול כמעט' דריי נתן דלמך לה המחויי לי עד שיבלע בו דמו ורבינו הם ז"ל מפרש ערל שלא מל מחמת פת דמית' שרא' אחריס שמתו מחמת מילה או נמי שמת' א' מאחיו מחמת מילה והרי זה כמו אונס ומכל מקום בר מימיהל הוא אכל הי' דמחו אחיו מחמת מיל' ומדי' לא מילי הרי זה אוכל דערלות שלא בזמנ' היא ושינה מעוכב' ואם תאמר אם כן עומטוס ויכל יס לומר שאני התם שאפשר לו עכשיו ליקרע ובר מימיהל הוא וקסן שחלצו חמה כיון שאם לא חולצו בר מימיהל הוא לאו ערלות שלא בזמנ' היא ואפי' מחוור לי כלל שאם כן דעומטוס בר מימיהל הוא אפי' הוא יעכב לחוין כיון דריזו לקרעו ועכשיו בר מימיהל הוא ואפי' איסור אמריק בגמ' מדאמר רב תנא בריה דרב נחמיה בעומטוס שנקרע ומלא ובר בניי בימי כלומר דבשעת אכיל' אחי' ובשעת עשיה לית' ועוד דערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי דלמ' עכשיו בריא ויבלע בו דמו או שיחלפו סימניו ויחייבו למול ועדיף מחולה שחלצו חמה דת' אפי' לא למול עד שביעי להבריתו וזה אפשר שיש' בר מימיהל עכשיו שיברי' ויבלע בו דמו ויחייבו למול מיד וישריש' ז"ל מלאה עיקר :

פצוץ דכה וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו נשיהם לא יאכלו פירש רש"י ז"ל דהיינו חללה בביאחור דה' נבעלה לפסול לה' ואין פירושו מחוור דה' קיימ' לן דאין חללה אלא מאיסי רי כהונה כדאית' בפרק האומר בנמ' קדושין ויש לפרש משו' דמשו' לה זונה דכל שנבעלה בעולה פסול' דאוריית' היא לה זונה וזונה פסול' בין לכהונה בין לתרומה וכדמי' לוי' ששבת' או שנבעלה בעילת זנות שתיים לה מעשר ולאכלה לוי' אפי' אכל כהית לגבי תרומה לא וכדאית' נמי לעיל בפרק אלמנה לכהן גדול ובפרשיו המש' להרמב"ם ז"ל כן פירש משום דמשו' לה זונה' אלא דקשי' לי דהא משמע לעיל בפרק אלמנה לכהן גדול דביאחור אסורי לאין לא פסול לה אלא אם כן זר אלא מעיקר' דקאמרין התם ואימי' נבעלה לפסול לה חייבי לאין ומאי כיהו מחויר גרושהו' ופרקי' לאפי' זר אמר רחמנ' מי אדר אלא מעיקר' לאין דאלו זר אלא מעיקר' הוא וכיון שכן אשתי של פטוע דכ' נמי דלא זר אלא מעיקר' הוא חיובו והכי נמי הוא משמע לכאורה בברייתא דפטוע דכ' אפי' פוסל מדמנה לה פסולין השולטין בביאחור מן הכהו' ומו' התרומה' והיא כן תשע שנים ויום אחד גר עמוי ומואבי מלי' ואחויי ביהויה נתח מחוור חלל שבו על הכהנת ועל הלוייה ועל הישראלית פסולה ולא מניי ביה פטוע דכ' או אמרת הנה ושייר ארזיה פסול שייך דהאי שיר' ומיחו' לר' אלעזר דמוקי לה למתניתין במחלוקת שפיה ורבי אלעזר ורבי שמעון היא לא קשיא לי דלרבי אלעזר ודאי עשאה זונה דאפילו פטוי הנה על הפטוי' לדרי' עשאה זונה כ"ס ז' דקיימא עליה בלא ופסולו לרבי יוחנן דאוקמוהו נמי כר' מאיר ורב מאיר לית ליה בפטוי' הנה על הפטוי' כרבי אלעזר כדמשמע בפרק הבה על יבמתו גבי כהן גדול לא ישא את האלמנה דלמ' רבי מאיר סבירא ליה כרבי מהי' כן פרש דאמר בפרק הבה על יבמתו אפילו הלך בעלה להסקות' ובה עליה בדרך עשאה זונה דלא בעי זר אלא מעיקר' ומעיקר' לה להאי מתניתין לבר מהלכת' דהא ק"ל דזר אפי' מעיקר' בעיקר כהא מסק' דשמעת' במקומה בפרק אלמנה לכהן גדול אבל ראייה למחברים שפסקוהו למתניו בחבוריה' ואפשר לומר דזר אלא מעיקר' לא אחא למעוסי' אלא מחויר גרושהו' בלבד משום שאיט' פסוליה קהל אבל פטוע דהא דמפסולי קהל הוא פוסל אפי' שאין זר אלא מעיקר' והכי נמי משמע התם מדאמרין ואימא נבעלה לפסול לה חייבי לאין ומאי כיהו מחויר גרושהו' דאלמא לא קשי' ליה אלא מחויר גרושהו' בלבד ותנא דבריית' דלא חביב ליה לפטוע דכ' כהדי' פסוליה דלמ' פ"ל דאף הוא כיון דלא זר אלא מעיקר' הוא לא פסול לה זר נמי הנה ושייר פטוע דכ' ושייר נמי כרות שפכה ומ"מ להדין פירושה מחינתין לאו משום חללה ולאו משום זונה אלא משום נבעלה לפסול לה ולכלה הנאי פסול' משום דכתיב ובה כהן כדאית' בפ' אלמנה לכהן גדול :

גב' רבי עקיבא אומר איש איש לרבות את הערל כלומר רבה את הערל להי' כעמא בכל מקום ופסול ליה לר"ע בין בבעשר בין בשריה בין בריאה כעמא כדאיתא לקמן' וז"ל א"כ ערל דכהן רחמנא בפסח למע לי ת"ל מטמא דכתיב ביה כהדיא איכא למימר זי לאו דכהן רחמנא ערל בפסח ערלות דפסול כלל מנא לן וחי משו' איש הוא מוקמינן ליה לדברים אחרים אבל השתא דפסול ליה רחמנא ערל כהדיא בפסח מרבינן ליה נמי מואס' איש לגבי תרומה מיהיה גמריק לכל התורה כולה להיווה כעמא' והא דאמרין בסנהדרין וכתענית דבר זה מותרת משה רבינו לא למדנו עד שבה יחוקאל כן צווי ולמדנו כל כן כבר ערל לב וערל בשאר לא יבא למקדשי לשרתי לאו אליב' דר' עקיבא תאמר דלדידיה מותרת משה רבינו למדנו איתו בפירוש דהא מרביי מואס' איש להיווה כעמא אלא אליבא דרבי אלעזר תאמר ויבין נמי כותיה ס"ל :

אבון משום דהי"ל חושב וסביר איסור ליה מספק והא ק"ל גבי תרומה דלא אביל אלמא לא קשי' ליה לרבי' קשיין לן מאי קאמר אלמא לא קשי' ליה דאלו קמי ליה מניי רביה קמין גמור מי מישפר מספק והא ק"ל דהיינו ועבדים חייבין בפסח ומיך ה"ל

בפרק אף על פי בשנת עשאה עשאה ששה חדשים צפי הבעל חסר זה אחד פני היבם נבטיחה דמיהו : **דא** דאמרין כי תהיה האמר רחמנא והא קניא בהאי הויה לאו דוקא נקט כי תהיה דהא כי תהיה מוקמינן בסמוך לנבעלה לפסול לה וכשאלה לישראל דלא אכלה נפקא לן מושבה אל ביה אביה כדאית' בסמוך אלא משום דשקיה דקרא משתמע הכי לא דק והכנה כיואל ביה בהלמוד דלקמן אמרינן לאפוקי מליי שני שאין זרעו פסול כלומר לכהונה דכתיב ביה אשר יולדו להם דור שלישי כ' ועיקר דרשא מבי אס בחולה מעמיו יקה אשה בחולה הבה מב' עממין כדאית' בפרק הערל' ובסנהדרין דאמרין נעשים דביום מנא לן דכתיב וזיוס הדאית' והא דרשא דכתיב הוא אכל רגא דייק לה בנמ' מועד קטן מדכתיב כנגע בראה לי לי ולא לאורי וכן בפ"ק דמגיל' אפי' מוהלן אלא ביום דכתיב וזיוס השמימי ובנמ' שבת מסיק מביים השמימי ואפי' בשבת ובליילה נפקא לן מכן שמונת ימים :

דף סח ב"ב ה"מ אמר רב יהודה אמר רב ובה כהן כי תהיה לאפי' זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה' מהסברה לי דהכא ליגנא קיימא נקט והכי קאמר למאן דאמר אפי' זונה מחייבי לאין מנא לן דמפסול' אבל לדברי חכמים דאמרין לעיל בפרק הבה על יבמתו דזרות ומשוארתה ושנבעלה בעילה זונה היא זונה וכו"ל מ"מ מיהו כן פרש דאמר אפילו הלך בעלה להסקותה ובה עליה בדרך עשאה זונה הנה פסיקא דפסולה משום דהויה לה זונה וזונה כהדיא כתיבא אלא לרבי אלעזר דאמר אפי' זונה אלא כשמה כלומר טועה מתחה בעלה לדרייה הוא דקא בעי וכלאו אמרי חויה לרבין דהויה לה זונה אלא לרבי אלעזר מנא לן והיינו דרבינן' לן בסמוך אשכחן לתרומה לכהונה מנא לן ולכהונה קרא למע לן היסוק ליה משום זונה אלא על כרחין אליבא דמאן דאמר לא הויה זונה קא בעי כ"ל וליכא למימר דהכא לתרומה קא בעי וכלאו אמר זונה דאפסולא לתרומה מנא לן דא"כ מאי קאמר בתר הכי אשכחן לתרומה ולכהונה מנא לן אלא ודאי כדפרישית' ז"ל דהכא שנבעלו באונס קאמר ולכ"ע וכרבה דאמר לעיל בפ' הבה על יבמתו דכל שנבעלו לאו זונה היא זונה עיקר :

דף סח ו"ב כי תהיה כי תבעל הנה נמי ליגנא קיימ' הוא דהא לרבי סימאי אפי' דר"ע דאמר דמורה ר' עקיבא בחייבו לאין דלאו דשאר מלי מוקי לה בחייבי לאין דלאו דשאר אפי' בחייבי עשה וקרא דכי תהיה הויה דקדושין קאמר אלא דהכי קאמר חויה לר' סימאי לר' יבבז מאי איכא למימר :

לאפוקי מליי שני שאין זרעו פסול כלומר אפילו לכהונה דכתיב ביה אשר יולדו כ' ולא דוקא דלא מהכא נפקא אלא מבתולה מעמיו כדאיתא בפרק הערל ואפי' חויה לרבי יוחנן דאמר לקמן בפרק הערל דמליי שני שבה על ישראלית והוליד ממנה בת שפכה לכהונה מתהר לה להא' פלוגתא הכין אלא לר"ל דפסול לה לכהונה במאי פליגי אפי' למימר דר"ל מהרן לה הכי ת"ק סבר כל שביאחור בעבירה פסול ורבי יוסי סבר כל שזרעו כפסול שבהם ככהן גדול כאלמנה פסול לאפוקי מליי שני שזרעו כבר לקהל ואיט' כפסול ולרבי יוסי ה"ה לעמומי ומואבי שפסול שהרי מקתא זרעו כמיהו דהיינו זכרו והתא רבנ' למימר כל שאה ככהן גדול באלמנה שכל זרעו פסול פסול לאפוקי מעמוי ומואבי שאין כל זרעו הוין אחר הפגום שבתתיבן כשרות ומתויר' לקהל לפיכך אינה פסולת לכהונה :

פ"ג חזקת ותכלת בתרומה לערב פירוש טעון שלא נהפכו והכתיב' בנמ' אבל אם עמד כל שש' ימים אסור' לאכול בתרומה' משום דפליטה שכתב זרע וטמאה' וכדרי' דאמר רבה משתמה כל שלשה ימים אסור' לאכול בתרומה' או אפשר לה שלא תפלוט כדאית' בגד' גרמ' יולא דוסן וזס הארכתי יוהר כס"ד :

רב אמר הולך ממזר פירש"י ז"ל ודאי ממזר דבתר רובא דעלמא שדיק ליה ותמיהי דהא אסיק' התם בפרק עשר' וחסין מאי ממזר דקאמר רב לאו דמותר בממזר' אלא דאסור בנת ישראל וטובאל אמר הולך שווקי שזדקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלהו מתאמת ואפי' דרוב פסולין אלא :

איכא דאמרין בנב עליה טויל עלמא לא פליגי דבהר דידי' שדיק ליה וכו' אמר רבה מסתברא מליי' דרב דלא דמיא מויהה כלומר דמיא מעלמא אבל דמיא מיי' אפי' דדמיא נמי מעלמא בהר דידי' שדיק ליה ומהשוכהו של אביי אט' למדין דאמר לעולם אימי' לך כל הי' דדמי' מעלמ' אפי' דדמיא מיי' אמר רב הולך ממזר אלמ' משמע דלרבה אפי' דדמי' נמי מעלמ' קאמר אליב' דרב דהולדו כשר וק"ל כליש' בתרא דרב' וכשמואל דאמר אפי' דדמי' מעלמ' ולא דמיא מיי' הולד שווקי שזדקין את אמו ואם אמר' מארוס מתאמת ואפי' דק"ל כרב באיסורי הא אוקימנא בפרק עשרה יוחסין שמואל כרשב"ג ואן ק"ל כרשב"ג כדאית' בשליה פ"ק דכתובות ואפי' דרשב"ג רוב שרין אפי' והכא רוב פסולין אפי' הא תן בפרק עשרה יוחסין אנה שאלו היה קירא לשווקי בדוקי ופסקו רבא התם כותי' ודאב' שאלו עדיס' מדרשב"ג דאפי' ברוב פסולין אפי' מכשר כדאית' התם הלכך הלכתי כותיה דשמואל וכן פסק רבי' אלפסי ז"ל ור"ח ז"ל פסקו כרב לא ידעתי טעם לדבריו : סליק פרק אלמנה לכהן גדול

פרק הערל

דף ע' הערל וכל העומאס לא יאכלו בתרומה' פירש"י ז"ל ערל שמתו אחיו מחמת מיל' : ואפי' דקשיא לכו דהא בגמ' בעי רמי' בר חמא ערלות שלא בזמנה אי מעכב' או לא מעכב' ואפי' משום מהא דמעכב' דהא נמי ערלות שלא בזמנ' היא דלאו בר מימיהל הוא ואפשר לתרן דלא בעי רמי' בר חמא אלא בקסן ערל תוך שמו' דלא ככנס בזמן מיל' כלל אבל ערל דמתיתין אפי' דלאו בר מימיהל הוא מחמת

עין משפט
נר מצוה

בא ב מיי פ"ג
מהלכות מנייה נכסה
א פנה עין רבי:
בב מיי פ"ג מהל'
תמונת הלכה י:

רבינו הגאון

ברגלין לאחוי ספקין
שנאר כי תבאי לברוא
פני. תנא הערל והטמא
פסוין מן הראיה
אוקימנא לרבי עקיבא
דמרי ליה לערל איש
הטמא שנאמר איש
מזרע אחר הוא ברזע
דחיי ליה לערל מן
ההרומה טמא ופירש
ברבנות פיק הערל
בהחלת טמא פסור
מן הראיה. ושנאר
ובאת שמה והבאתם
כל שישנו בביתא ישנו
בהבא כו. ר' אלעזר כי
מטי להאי קרא כבי לכו
נא תוכחה אידי ומה אוי
יוקף לא יכלי לענות אותו
במחוכי כי נבולא כפוי
תוכחה של הקב"ה ועוד
אחת כמה וכמה. ועוד
היה ברובה ואומר ומה
שמואל הצדיק היה
מוריא מן הדין שנאר
ויאמר שמואל אל שאר
למה הנתנית להנלות
אורי ולא עוד אלא
שבקש מרבינו משה לבא
עמו שנאמר והאמר
האשה אל שמואל אלהים
עלים מן הארץ.
עולים תרי משמע וכו.
אני על אחת כמה וכמה.
ר' אמי היה כבי אמר.
כתיב יתן בעפר ריבתי
אולי יש תקוה בריבתי
בקשו צדק ביום ענה
אולי תתחיי ביום אף
ה' וכתיב שאור רע
האביו טוב ויחננו
בשער שמואל אולי יתן
וגר כולי האי ואולי:

הנהרות וצינונים

לן כתיבי ליתא "ראה
יראה. והנחם הוא כבי
יראה עבר שרבו וכו'.
וכמה בלוקישי, וכמה
להלן בלוקישי, וכמה
כתיבי הגי' בלפנינו
אלא שיאמר אף פ"א
"יראה" דהיינו הקרי בלי
הספירה. וכן (דק"ט),
ועין מדרש"י וט"א:
[ג] כתיבי נוסח מפתח
שביא לכול (דק"ט):
[ג] כתיבי ו"י פ"ג
הדין [ד] כתיבי ליתא
תיבת "שמואל" פני
הדין והגי' היא והיינו
דכתיב וימושב עיני
המהרש"א
(דק"ט): [ט] כתיבי נוסף
היראה. וכן (דק"ט),
היראה. וכן (דק"ט),
כתיב קר ע"ב ר"י
אמר (דק"ט), רבינו חנין
זה שבחש שם מובא
שם בהג"ע. ע"פ
התקן מדרש"י: [ו] ליתא
כתיבי: [ז] ויתא [ח] ויתא
(ג'נין): [ט] ליתא [י] ליתא
פ"שון ריאה (בארות
הכ"ס): [ט] ציל
בביאת (רש"י): [ט] ויתא
הלוטין. וכן (דק"ט):
מערבית (בארות הכ"ס):
[ט] ציל הדין (רש"י):

ד:

הכל חייבין פרק ראשון הגיגה

כי תבואו לראות פני מירש רש"י דנפקא ליה מדכתיב ומוס חלרי
דמשמע דהולך צנוטלו ומוס הוא דנפקר הרוסה (במטה)
דף ס"ג: מפיק ליה מדכתיב" של ועלך ויש לומר דהתם עיקר אצל
הכל נחמא ליה לאחוי" ר' איהו דכתיב כי תבואו לראות וכו':

דכתיב ובאת שמה והבאתם

פסחים דף ס"ג) על וטמא משלמין
קדושתיה (ד) דלע"ג ליתמנה צביאה
התם מייירי צדריס ונדבות שאין
קצועין זמן צהבא" רגלים והאי קרא
לא משמעיה אלא צולת ראייה דצעין
ציהא אף קשה לרבי צנוטל דלמנ
פרק צמרה דמ"ק (דף ט"ו וס"ג) וציוס
צאי יקריב (מקב"ה) צמן שחול
לאי צביאה יקריב צמן שאינו ראוי
לציהא לא יקריב צמרה דלמנ
דמזרע לא ישלח קרצומו וכי לית ליה
הסוף דלעיל דערל (ג) וטמא דמשמע
דליכא מאן דפליג ולא מסתבר לחלק
דהתם צמורה לחוד והיה צבאר
טמאיה לא יקריב צמרה כתיב
משמע דלכל טמאיה קאי וכי מימא
משום דכתיב לעיל מינה צענת ימים
יספרו לו (ס"ג) דמשמע צמי סיפורו
דקאי דוקא אמרעיה הא אפסקיה
למלמיה וציוס צאי אל הקודש אל
החל הפנימית דרשין מיי"ה) ו
עשירית הארפה ועוד (י) התם הוה ליה
לאחוי להסוף על וטמא למישט
מינה דמשלח שפיר ונראה צעני
דהתם קרצנות מזרע" מרעמו
מייירי וצמניי לרפואה כי צני
לאחוי קרצומו חזר ונטרע הלך
האי קרצן דמחויי צל מני מיי"ה
כיון דלא צב ציהא הוה אצל צדריס
וגדפת מצא שפיר אף מזרע כמו
שאר טמאיה והתם הארמתי צבאר
לפרס מהסוף דערל וטמא משלמין
לקרצוניה ואל צעין סמיכה כמו
ציהא דהסוף טמאמו ממניית הס

"מפנקי דכתיב" כי תבואו לראות פני מי
בקש זאת מירדכם רמוס חצרי תנא (ה) הערל
דמבוא פמורין מן הראיה בשלמא טמא
דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל
שישנו בביתא ישנו בהבאה וכל שאינו בביתא
אינו בהבאה אלא ערל מנלן הא מני רבי
עקיבא הוא דמריב (ה) לערל כמבוא ד התניא
ר' עקיבא אומר ר' איש איש לרבות את
הערל ת"ד טמא פסור מן הראיה דכתיב
ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו
בביתא ישנו בהבאה וכל שאינו בביתא
אינו בהבאה ר' רבי יוחנן בן דהבאי אומר
משום ר' יהודה כומא באחת מעיניו פסור
מן הראיה שנאמר ר' יראה יראה שבא
(ג) לראות כך בא לראות מה בא לראות
בשתי עיניו אף לראות בשתי עיניו: רב
הונא כי מטי להאי קרא יראה יראה בבי
אמר עבר שרבו מצפה לו לראותו יתרחק
ממנו דכתיב כי תבואו לראות פני מי
בקש זאת מירדכם רמוס חצרי רב הונא
כי מטי להאי קרא בבי וזבחת שלמים
ואבלת שם עבר שרבו מצפה לכול על
שלחנו יתרחק ממנו דכתיב למה לי רוב
אלעזר של בשר ודם כך תוכחה של הקדוש
ברוך הוא על אחת כמה
וכמה רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בבי
הרגותיו להעלות אותי ומה שמואל הצדיק
היה מתיירא מן הדין אנו על אחת
כמה וכמה שמואל מאי היא דכתיב ותאמר
האשה אל שאר אלהים ראייתו עולים
עולים תרי משמע חד שמואל ואידך דאול
שמואל ואתיהא למשה בהרוא דכתיב
באורייתא דלא קיימתיה רבי אמי כי מטי
להאי קרא בבי בקשו צדק בקשו ענה
אולי תסתרו ביום אף ה' אמר כולי האי
ואולי רבי אמי כי מטי להאי קרא בבי
שנאו רע ואהבו טוב והציגו בשער
משפט אולי יחננו ה' [אחריו] צבאות
כולי האי ואולי רבי אמי כי מטי להאי קרא
בבי רב יוסף כי מטי להאי קרא בבי ויש
נספה בלא משפט (ה) אמר מי איכא
דאזיל בלא זמניה אין כי הא דרב ביבי
בר אבוי הוה שכוח גביה מלאך המות
אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מרים
מגדלא שיער נשייא אול אייתי ליה
מרים מגדלא אמר ליה אנא מרים מגדלא
שיער נשייא אמרי לך אמר ליה אי הכי
אהדרה אמר ליה הואיל ואייתיהתה ליה
למניינא אלא אלא הכי יכלת לה הוה
נקיטא מתארא בידה הוה קא שגרא ומחריא

מופנקי. שאין הולכין בלא מעטל דאין
אדם נכנס להציב צנוטלו" דכתיב מי
צקש זאת מירדכם רמוס חצרי: פמורין
מן הראיה. אין מייצין לשנוה עלות
לרואיהן על ידי שליח: טמא חצרי
(מייב"ט) צביאה שאינו יכול ליכנס
למקדש דכתיב (כי מקדש"י) ה' טמא
וגכרתה (מגד"ע): ע"פ. ישראל

שמתו אחיו מחמת מילה: ה"ג
דמריב ליה ערל כטמא: איש איש.
מזרע אהרן והוא כרוע או זב:
צביות את הער"ש. שהוא כטמא
שלא יכלל תרומה אם כהן הוא:
עבד. שהוא חצוי לרבו עד שרבו
מנצח. שהוא חסוף ממי יראהו יתרחק
מעליו: יתרחק מעליו. אף הגיע
יום שנהפך לו לשנוה ויחוק וטה
שלא יראה שנאמר כי תבואו וגו':
תוכחה. שמוכח פסעו צעניו: מאי
היא. מנא לן דמתיירא: כולי האי
ואו"י. כל הסיפורין הללו יקבל ועודנו
צפקס כל מהיה לו תקוה: ויש
צפקס בלא משפט. יש כלה ואין
עון צדו ולא היה משפט לטפות:
ומי איכא דאוי"ר כו'. תלמודא קא
צעני לה: אמר ר' יהי. מללך
לשלומו: אייתי לי מרים מגדלא
נשייא. הוה אח מרים המקלעת
שיער הנשים: הכי יבאת לה. מחלמי
שלא הגיע זמנה: הוה נקיטא
מתארא בידה. הימא לרואות צביה
האזר. של תנור שקורין פרגונין:

הנהרות הב"ח
(ה) גמי ר' עקיבא הוא
דמריב ליה לערל:
(ג) שם כדקן שפא
צבאות כן בל צבאות
מה על צבאות שמי
עמיה על צבאות:
(א) שם בלא משפט ומי
איכא בלא זמניה אמר
נחמן: (ד) תוס' ד"ה
דכתיב וכו' ואנצי ד"ה
קטנסי להם וכן:
(ה) בא"ד. לעיל
דערל וטמא משלמין
קרצוניה דמשמע
דליכא: (י) בא"ד ועוד
דהתם הוה ליה לאחוי
ההוא דערל וטמא וכו'
קרצוניה קרצוניה
שפיר ונראה: (י) ד
דמריב וכו' וזיל נמנחה
יענין ליה בעלמא דרדין
דמנחה על טמא
דרשין נמי מלח אצל
לרבות ערל כטמא אצל
ליכא למימר ליה ליכא
קרא דערל גבי פסח
היינו אומר דפקס על
בעלות אי הוה:

הנהרות הב"ח
(ה) גמי ר' עקיבא הוא
דמריב ליה לערל:
(ג) שם כדקן שפא
צבאות כן בל צבאות
מה על צבאות שמי
עמיה על צבאות:
(א) שם בלא משפט ומי
איכא בלא זמניה אמר
נחמן: (ד) תוס' ד"ה
דכתיב וכו' ואנצי ד"ה
קטנסי להם וכן:
(ה) בא"ד. לעיל
דערל וטמא משלמין
קרצוניה דמשמע
דליכא: (י) בא"ד ועוד
דהתם הוה ליה לאחוי
ההוא דערל וטמא וכו'
קרצוניה קרצוניה
שפיר ונראה: (י) ד
דמריב וכו' וזיל נמנחה
יענין ליה בעלמא דרדין
דמנחה על טמא
דרשין נמי מלח אצל
לרבות ערל כטמא אצל
ליכא למימר ליה ליכא
קרא דערל גבי פסח
היינו אומר דפקס על
בעלות אי הוה:

ליקוני רש"י

נדרס בסוף המסכת

תורה אור השלם

א) כי תבואו לראות פני
מי בקש זאת מירדכם רמוס חצרי:
[בלם חצרי]: [ישעיה א. יב]
ב) כי אם אל המקום
אשר יבחר לו אלהים
מקום ששבתים לשום
את שמו שם לשבטו
הקדוש ויבאת שפחה
והבאתם שפחה
עלמיתם ויביתם את
מקדשתיכם [והקריב]
הקריב דק"ט ויביתם
והקריבם ויביתם
[ויביתם י"ח]

א) איש איש מצרע
אחרו והוא צרעו או יב
ב) פקדושים לא יאכל עד
אשר יקדשו והנגע ככל
כמא נפש או איש
אשר תמצא מקצו שקבת
[ועל]: [ויקרא ב. ד]
ד) שילש פגמים שפגה
יראה כל ויבדק אל פני
האזן [ו]: [וישעיה ג. יז]
ה) ויביתם שלמים
ואכילתו שם וישמתי
לפניו [ו]: [ויקרא י.
ב. יז]
ו) למה לי רב ויביתם
יאמר [ו] שפגתי עלות
אליהם והלך מיראים
ה) ויאמר שמואל אל
הלודיעני מה אעשה:
א) ושמאל א. בת. טו. [ו] ויתן
מנצח פניה אולי [ו] אבתי. ז.
ב) בקשו את [ו] כל עניי הארץ
אשר משפטו פעלי בקשו צדק
בקשו ענה אולי תסתרו ביום
אף [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו]
א) ויאמר יוסף אל אחיו וכו' ולא יכלו
אחיו לענות אותו כי נבחרו מפניו:
[באש"מ. ג. יז]
ב) שמואל א. בת. טו. [ו] ויתן
מנצח פניה אולי [ו] אבתי. ז.
ב) בקשו את [ו] כל עניי הארץ
אשר משפטו פעלי בקשו צדק
בקשו ענה אולי תסתרו ביום
אף [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו]
א) ויאמר יוסף אל אחיו וכו' ולא יכלו
אחיו לענות אותו כי נבחרו מפניו:
[באש"מ. ג. יז]
ב) שמואל א. בת. טו. [ו] ויתן
מנצח פניה אולי [ו] אבתי. ז.
ב) בקשו את [ו] כל עניי הארץ
אשר משפטו פעלי בקשו צדק
בקשו ענה אולי תסתרו ביום
אף [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו]

ד) שילש פגמים שפגה
יראה כל ויבדק אל פני
האזן [ו]: [וישעיה ג. יז]
ה) ויביתם שלמים
ואכילתו שם וישמתי
לפניו [ו]: [ויקרא י.
ב. יז]
ו) למה לי רב ויביתם
יאמר [ו] שפגתי עלות
אליהם והלך מיראים
ה) ויאמר שמואל אל
הלודיעני מה אעשה:
א) ושמאל א. בת. טו. [ו] ויתן
מנצח פניה אולי [ו] אבתי. ז.
ב) בקשו את [ו] כל עניי הארץ
אשר משפטו פעלי בקשו צדק
בקשו ענה אולי תסתרו ביום
אף [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו] [ו]

קובץ

סימן מ"ח

הערות

קפג

עמיתך ולא תשא עליו חטא, והך עליו, פירושו בשבילו, שאם לא תוכיח אותו תשא חטאו, כמו שפירש רבינו יונה בשערי חשונה [שער א' אות נ', שער ג' אות ע"ב], אבל במקום כבוד הבריות דמנזות תוכחה נדחית, דמנזל עצמה היא שוא"ת, ותו ליכא עליו חיוב תוכחה, ממילא אינו נתפס בעון חזירו כלל, וה"ל מנזות תוכחה נדחית מפני פיקו"ג, דהיא אינה מאצזרייהו דג' דברים, ושזב אינו נתפס בעון חזירו:

(ד) אלא דזה תלוי אם נאמר דפיקו"ג דוחה לכל התורה, והוא צמורת דחיה כמו עשה דוחה ל"ת, וה"ל

מנזות תוכחה נדחית מפני פיקו"ג, וממילא ליכא ערבות כיון דליכא עליו חיוב תוכחה, אבל אם נאמר דהא דיעבור ואל יהרג אינו צמורת דחיה, אלא שאינו חייב למסור עצמו למיתה, כמו שאינו חייב לבזוז יותר מחומש בנכסיו בשביל קיום מנזות [וא"ח סי' תרנ"ח], ואם אינו יכול לקיים המנזות רק ביותר מחומש בנכסיו, דאינו חייב בזה, מ"מ אינו פטור מן המנזות, רק הוא אנוס בקיומה, ואנוס אינו פטור, דהא אנוס חייב בתשלומין, כגון אם היה אנוס בראשון, דחייב בשני לכו"ע, אפילו למ"ד שני תשלומין בראשון והפטור בראשון

פטור בשני [פסחים צ"ג ע"א].

[ובן מבואר ממ"ש המגן אברהם בסימן ל"ט וסק"ה], דמי שנקטעה ידו השמאלית כשר לכתיבת תפילין, ולא קרינן ביה מי שאינו בקשירה אינו בכתיבה, וז"ל רמ"א לזה בסדר חליצה. ונראה כונתו למ"ש תוס' ביצמות (דף מ"ד ע"א [ד"ה כז]) דחרש וחרשת עולין ליבוס אע"ג דאינן חולאים, ולא אמרינן כל שאינו בחליצה אינו ביבוס, משום דבני חליצה נינהו אלא דפומייהו הוא דכאיב להו, וה"ל בגידם, ישנו בקשירה אלא דפומיהו הוא דכאיב ליה. ואי נימא דאנוס הוא פטור גמור, א"כ גידם אינו בקשירה:

ובן מהא דאיתא בגמ' [ברכות ט"ז סע"א, מגילה י"ט ע"ב] דחרש המדבר ואינו שומע אינו יכול להוציא אחרים במגילה, למ"ד קרא ולא השמיע לאזניו לא ינא, דכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים, וכן הוא בשו"ע סי' תקפ"ט [סי' ב] לענין שופר, ומשמע מזה דאנוס לאו צר חיובא הוא, דאל"כ למה לא יוכל להוציא אחרים:

אבל בירושלמי פ"ב דמגילה [ה"א] — הוצא צר"ן [ד' ע"ב מדפי הרי"ף] — איתא: הלועז ששמע בלעז ינא, ועברי ששמע בלעז לא ינא, ועברי שקרא בלעז אינו מוציא בקריאתו את הלועז, דכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים. ועיין בשו"ת ריב"ש סי' שצ"א באורך מזה. ומוכח מזה, דהא דאין יכול להוציא אחרים כשאינו חייב, אין הגריעותא בהגברא, אלא בהמעשה, דנריך שיהא אצל המוציא מעשה מנזות, וכיון

ומהאי טעמא, גם עוסק בהכשר מנזות, כגון כותבי סת"ם, פטורין מן המנזות [וסוכה כ"ו ע"א], דאף דכתיבת התפילין אינה המנזות, אלא הנחתן, מ"מ כשעוסק בהכשר מנזות לא מיקרי שבת דידך. מיהו דוקא כשעוסק בזה לשם מנזות, כמשמ"פ רש"י שם [ד"ה תגריהן] להמציאן לנריך להן, אבל אם עוסק לנורך עצמו להריות, שפיר מיקרי שבת דידך. וצמנה צרורה (סי' ל"ח [סי"ח ביאור הלכה ד"ה חס]) הקשה על דברי רש"י, מהא דקיי"ל כר"ע במלוה על המשכון, דהוי עוסק במנזות אפילו נריך להמשכון להשתמש בו. וי"ל דדוקא בהכשר מנזות נריך שיעשה לשם מנזות ולא לנורך עצמו, דאל"ה מיקרי שבת דידך, אבל בהלואה, דהיא גוף מנזות, אפילו עושה לנורך עצמו, מ"מ הוי עוסק במנזות. ושם גם בעושה מנזות דרבנן יש לחלק כן, דדוקא בעושה לשם מנזות לא הוי שבת דידך, אבל אם עושה לנורך עצמו מיקרי שבת דידך, דמנזות דרבנן לא מיקרי שבת דמנזות דאורייתא, אלא דמ"מ פטור משום דלא הוי שבת דידך, ולפוטרו מן המנזות אין נריך שיהא שבת דמנזות, אלא שלא יהא שבת דידך. מ"מ אם הוא שבת דידך וגם שבת דמנזות, כמו בעוסק בגוף המנזות דאורייתא לנורך עצמו פטור, ועדיין ז"ע]:

(ז) אלא דזו אינה ראייה רק לשיטת הרמב"ן ופירושו בקרקע עולם, דפיקו"ג נדחה מפני ג' דברים החמורין, אבל לשיטת תוס' דפיקו"ג וג' דברים, שניהן אינן דוחין זל"ז ושוא"ת עדיף, א"כ מה צריך שיש עליו חומר האיסור של ג' דברים, דמ"מ כיון דאינו עושה מעשה, לא עדיף מאשה הנבעלת, דאינה נריכה למסור את עצמה מה"ט, אף דיש עליה חומר האיסור כמו על האישה. ואפילו היכא שכופין אותו לעשות מעשה ולהכשיל את חזירו בידיים, ג"כ אפשר לומר דאינו נריך למסור את עצמו למיתה, דאין המעשה גורם שיהא האיסור עליו, דהא אפילו באינו עושה מעשה כלל, רק דיש צידו למחות ואינו מוחה, ג"כ נתפס בעון חזירו [שבת נ"ד ע"ב], וכיון דחיוב הערבות אינו תלוי בהמעשה, ועל כל אחד בפני עצמו אינו נריך למסור נפשו, ללאו דלפ"ע אינו מאצזרייהו דג' דברים, כמ"ש הרמב"ן, וחיוב הערבות מנזל עצמו אין צו מעשה, לא מצרפינן לתרווייהו בהדדי כדי לחייבו, וז"ע בזה:

(יג) ולתירוץ ראשון שבתוס' דלא מיקרי קו"ע מה שאחרים עושין איסור על ידו, אף שהוא נתפס בעון חזירו ויש עליו חומר האיסור של קו"ע, י"ל הטעם, דהא דנתפס בעון חזירו הוא רק אם יש עליו מנזות תוכחה, דהכי כחזב קרא [ויקרא י"ט, י"ז] הוכח תוכיח את

הדין תלוי אם הוא שבת דידך, אלא אם היא שבת דמנזות דוקא פטור, אבל אם אינו שבת דידך וגם אינו שבת דמנזות לא מיפטר, ולפי"ז דברי הש"א נכונים, וכן ע"י מנזות דרבנן לא מיפטר ממנזות דאורייתא. ואף דלענין קצירכם ינא קציר של מנזות, אינו כן, אפשר ללאו כולהו בחדא מחתא מחתינהו:

הערות

סימן מ"ח

קובץ

קפד

יורה, תיפוק ליה משום מצות פרו ורבו. וחירו לא נקט קרא דפרו ורבו, משום דפטור הוא מאותה מצוה כיון שהוא אנוס, וכדי שיתחייב זה לא כפיין לרבו לעשותו בן חורין, דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המצות, ע"כ. וז"ע, דלא דמי כלל, דאנוס בר חיובא הוא, אללא דפומא הוא דכאיב ליה, אבל בכל העבדים, אינן בני חיוב כלל, וז"ע:

בענין אנוס במצוה אי מיקרי פטור, אפשר לומר דצאמת בשעה שהוא אנוס לא רמי חיובא עליה, מ"מ גברא בר חיובא הוא, אף דאינו חייב בפועל, מ"מ סיבת החיוב ישנה אללו, ומשונה כשר לכתוב תפילין, דמיקרי בר קשירה. וכן באנוס בראשון חייב בתשלומין צני, דגם בשעה שהוא אנוס יש עליו דין חיוב לכשיעבור האנוס, ושייך לחייבו בתשלומין. אבל להוציא אחרים צריך שיהא חייב בפועל, ומשונה חרש המדבר ואינו שומע אינו מוציא אחרים במגילה ובשופר.

וח"כ כיון דכתיב וחי זהם ולא שימות זהם, דאינו חייב למסור נפשו בשביל קיום מצוה, אין הכונה דהמצוה נדחית מפני הצלתו כמו נדחית עשה לל"ת, אללא דהוי כמו אנוס בעצירתו ובציטול המצוה, וכיון דאיכא למצות מוכחה, אפשר דאיכא ג"כ ערבות, וממילא חייב ליהרג, שלא יתפס בעון חבירו מג' דברים החמורין:

טו) ובפ"ק דיבמות [ג' ע"ב] בסוגיא דעליה, הוי צני למימר דעשה דיצום דוחה לל"ת דעריות, דעשה דוחה ל"ת שיש זה כרת, והקשה בס' כסא דהרסנא [ס' ע"א] דאיך אפשר לאיסור ערוה יהא נדחה מפני קיום מצוה, דהא אפילו פיקו"ג, דהוא דוחה לכל התורה, נדחה מפני איסור ערוה, ק"ו למצוה שהיא נדחית מפני פיקו"ג, אינו דין שמהא נדחית מפני איסור ערוה. ולפי הג"ל י"ל, דדוקא בפיקו"ג, דאינו בחורת דחיה, וא"כ האיסור עומד במקומו, אללא דהוי כמו אנוס לעבור עליו, בכה"ג באיסור ערוה חייב ליהרג, אבל נדחית עשה לל"ת, דליכא לאיסורא כלל, כמו בלבוש כלאים צניית, דודאי אינו דומה ללבוש כלאים באונס, דבאונס איכא איסורא אללא דהוא אנוס, אבל בכלאים צניית ליכא לאיסורא כלל, ובכה"ג גם איסור ערוה נדחה, דכיון דנדחה מפני המצוה, שוב אינו מכלל עריות:

טז) ואין להקשות, דא"כ לא משכחת לה כלל להך דינא דיהרג ואל יעבור בעריות, לפי הס"ד דכל עשה דוחה ל"ת שיש זו כרת, דהא לא גרעה מצות פיקו"ג מכל המצות, שהן דוחין לל"ת שיש זו כרת. ד"ל לפי מ"ש חוס' [ו' ע"ב ד"ה טעמא] בסוגיא דעליה, דאפילו לפי הס"ד, דוקא ל"ת שיש זה כרת נדחה מפני עשה, אבל לא ל"ת שיש זה מיתת צ"ד, וא"כ משכחת יהרג ואל יעבור בעריות שיש בהן מיתת צ"ד. **ועוד** דלפי האמת, הא דפיקו"ג דוחה לכל התורה, אין הכונה למצות הצלת נפש דוחה להאיסורין, אללא

דקריאה בלעז אינה מעשה מצוה להיודע עברית, אינו יכול להוציא את הלוועז שאינו יודע עברית. ומהאי טעמא המדבר ואינו שומע, כיון דאללו אינה קריאה של מצוה, אף דגברא בר חיובא הוא, אינו יכול להוציא. ולפי"ז נראה, דאפילו במדבר ושומע, אם סתם את אזניו וקרא ולא השמיע לאזניו, לא יצא השומע ממנו. וק"ק דא"כ הו"ל למיתני בכה"ג, דהוי רבותא טפי מחרש שאינו יכול לשמוע:

ובסוגיא שם פ"ב דזרכות ובמגילה: ממאי דר' יוסי היא ודיעבד נמי לא, דלמא רבי יהודה היא ולכתחילה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי ע"כ. ושמעתי מכ' מ"ח הג"ר מאיר אטלס (נ"י) הגאב"ד דשו"ל, שהקשה דמה טעם יש צוה שהחרש לא יוכל להוציא לכתחלה לר' יהודה, דבשלמא לר' יוסי אינו מוציא מפני שאינו מחויב בדבר, אבל לר' יהודה הרי גם חרש מחויב במגילה, והאחר היוצא השמיע לאזניו, ומאי איכפת לן שהחרש לא השמיע לאזניו, עכ"ד. ולפי הג"ל לא תיקשי, דצריך שיהא מעשה המצוה אלל המוציא, וה"ה היכא דאלל המוציא הוא רק מצוה של דיעבד ולא של לכתחלה, גם אלל היוצא ממנו אין זו רק מצוה של דיעבד, דדין שומע כעונה הוא שהשומע יוצא במצוה של העונה:

אבל בשו"ת ריב"ש סי' שצ"א שם, הביא דברי הר"ר חסדאי שחולק על ד"ו, וס"ל דהלוועז ששמע מהעברי יצא, אף דאלל העברי הקורא אינה קריאה של מצוה. ולפי"ז צ"ל דהא דחרש אינו מוציא, הטעם הוא משום דגברא לאו בר חיובא הוא, ומוכח מזה דאנוס לאו בר חיובא הוא כלל, וז"ע:

ועוד קשה מדברי המרדכי [הלכות קטנות סי' תתקמ"ד], שכתב דמותר ללבוש טלית בלא צניית איכא שהוא אנוס בהטלת הצניית, וז"ע כיון דאנוס בר חיובא הוא, למה יהא מותר לגרום בידים ציטול עשה. וכעין סברת המרדכי מצואר צפ' הערל (דף ע"א ע"ב) אמר רבא ותסברא המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו אמר רחמנא, עיי"ש, דהיכא דהוא אנוס במילת בניו מותר לו לעשות הפסח:

ובגליון רש"א ציו"ד סי' כ"ח [סכ"א] הקשה על המרדכי מהא דאיתא שם דבאין לו עפר לכסות אסור לשחוט עיי"ש. וי"ל דזה אינו אללא מדרבנן, אבל מדאורייתא מותר לשחוט בכה"ג. אללא דק"ל מפ"ק דחגיגה [ד' ע"א] דפריך בגמ' גבי טומטום, וכי אינטרין קרא למעוטי ספיקא, דבלאו קרא אינו יכול להקריב מספק, ועיי"ש בתוס' [ד"ה אלא] דאינו יכול להתנות בנדבה, משום דצני סמיכה, וטומטום אינו יכול לסמוך שמה היא אשה, ואסור להקריב, דמבטל מצות סמיכה. וקשה כיון דהוא אנוס, שאינו יכול לסמוך, מספק יהא מותר לו להקריב בלא סמיכה, כמו שמוותר ללבוש טלית בלא צניית, וז"ע:

עוד קשה מדברי תוס' פ"ק דצ"ב [ו"ג ע"א ד"ה טעמא] גבי חזיו עבד, שהקשו דאמאי אינטרין טעמא דלשבת

קובץ

סימן מ"ט

הערות

קפה

יט) ובחידושי הרשב"א ר"פ הערל הציא צטס ר"ת, דערל שמתו אחיו מחמת מילה הו כערלות שלא צומנה ומותר לאכול בתרומה. ולפי דבריו, על כרחך ז"ל דליכא למצות מילה כלל במקום פיקו"ג, ואינו כמו אנוס, דודאי מודה ר"ת דאם אין לו סכין למול את עצמו, דהוא אסור בתרומה. אלא שכבר חלקו על ר"ת, בתוס' שם וברש"י [ד"ה הערל] עיי"ש. ואפשר שזהו טעם מחלוקתן, דרש"י ומוס' ס"ל דאינו אלא כמו אנוס, ומשו"ה אסור בתרומה.

ועיי'ן צפ' הצא על יצמתו (דף ס"ד ע"ב) גבי ממו שני אחיו מחמת מילה השלישי ימול, חזי דקשרית איסורא וסכנתא, ופירש"י [ד"ה איסורא] לכיון שאין צריך למולו, הו מילה שלא צומנה ואינה דוחה את השבת. ושמעתי מקשין צטס הגאון ר' יצחק רבינוויטש ז"ל מפאנווויז, על שיטת הריב"א בתוס' חולין (דף קמ"א ע"א [ד"ה לא]) דהיכא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אינו לוקה על הל"ת, דהל"ת נדחית, אף דהעשה דליכא צהדי ל"ת אינה נדחית, מ"מ כיון דאי לאו העשה שעמה היתה נדחית, גם עכשיו היא נדחית, וה"ע כיון דאי לאו סכנתא ליכא איסור שבת במקום מילה, גם עכשיו דליכא סכנתא, ראוי להיות נדחה איסור שבת, וליכא אלא סכנתא לחודא, כמו התם, דהל"ת מיהת נדחית:

כ) ורפ"י דברי ר"ת הנ"ל, דצמתו אחיו מחמת מילה ליכא מו מצות מילה כלל, אין כאן קושיא על הריב"א, דצמקום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, שניהן אינן דוחין זל"ז, דל"ת ועשה ג"כ אין דוחין לעשה, וכיון דליכא להעשה, שאינה נדחית מפני הל"ת והעשה, אפשר לה לדחות את הל"ת, אבל צמתו אחיו מחמת מילה, דמצות מילה היא דחוייה מפני פיקו"ג, אין צה כח לדחות את השבת, דמצוה דחוייה אינה יכולה לדחות למצוה אחרת. אבל אי נימא דהמצוה אינה נדחית מפני פיקו"ג, אלא דנחשב אנוס צביטולה, וא"כ איכא למצות מילה גם צמתו אחיו מחמת מילה, יש מקום להקשות מזה על שיטת הריב"א. ועל כרחך ז"ל דמצות מילה נדחית מפני פיקו"ג, ומשו"ה אינה יכולה לדחות את השבת:

סימן מ"ט

א) בתב הרמב"ם פ"א מאיסורי ציאה [ה"ט] האנוס פטור מכלום וכו' צד"א כשאנוס הנבעל, אבל הצועל אין לו אנוס, שאין קישוי אלא לדעת עכ"ל. וז"ל המ"מ שם, וי"מ שאם אמרו לו עכו"ם לבוא על הערוה ואם לאו שיהרגו אוחו, וצא עליה, מומת על ידה, לפי שאין קישוי אלא לדעת, וזה דעת רבינו עכ"ל. וכן הו בחידושי הרמב"ן ר"פ הצא

אפילו ליכא מצוה כלל שרי לעבור על האיסור במקום הצלת נפש, דאפילו צעורה, ללא הו נפש, מ"מ מותר לחלל שבת צצבילו, כמ"ש תוס' צנדה (דף מ"ד ע"ב [דיבור ראשון]) עיי"ש, וברא"ש (פרק צמח) דיומא [סי' י"ג] צטס הרמב"ן, והו צתורת האדם [שער חסבנה]. ובתוס' צ"מ פ' המקבל [ק"ד ע"ב ד"ה אמר] כתצו צהא דאליהו טימא את עצמו לצן הצרפית להחיותו, אף דהו כהן, משום פיקו"ג, וצודאי ליכא מצות פיקו"ג צמת להחיותו (ועיי"ש צשיטה על דברי תוס' אלו). ומוכח מזה דפיקו"ג דוחה כל האיסורין אפילו היכא דליכא מצוה. וצכה"ג איסור ערוה חלוק מכל האיסורין, דאינו נדחה מפני פיקו"ג היכא דליכא מצוה, אבל היכא דליכא מצוה, לפי הס"ד דכל עשה דוחה ל"ת שיש צו כרת, גם איסור ערוה נדחה מפני מצות פיקו"ג, כמו שהו נדחה מפני מצוה אחרת:

יז) ושמו"א י"ל, דזהו טעם מחלוקתן של רבוחינו הראשונים" דצינא דיעבור ואל יהרג, אם רשאי להחמיר ולמסור את עצמו למיתה. דאי נימא דהאיסור נדחה מפני פיקו"ג צתורת דחיה, לא שייך צוה חומרא, דודאי אסור להחמיר על עצמו שלא לצבוס כלאים לצניות, דהו מצטל מצוה צמוזד, אבל אי נימא דאינו צתורת דחיה, אלא דהו כמו אנוס, דאינו חייב למסור נפשו צצביל קיום המצוה, שפיר י"ל דאם רוצה להחמיר על עצמו רשאי. אלא דצ"ע לפי השיטה הזאת, דהא ודאי צחולה שיש צו סכנה, כו"ע לא פליגי דאסור לו להחמיר על עצמו, ולא נחלקו אלא צאנסוהו לעבור או ליהרג, ומאי שנא זה, דהא תרווייהו נפקי מחד קרא, ומי צהם. ולכאורה נראה טעם דרשאי להחמיר, משום מצות קידוש השם, וזה שייך רק צאנסוהו ולא צחולה, ועדיין צ"ע²:

יח) הדרן לקמייתא (צאות י"ד), דאי נימא דשריותא דפיקו"ג אינו צתורת דחיה אלא צתורת אנוס, וא"כ איכא עליו מצות תוכחה, אלא דהו אנוס צקיומה, אפשר לומר דממילא צריך ליהרג שלא יתפס צעון חצירו משום ערבות. ומ"מ אינו מוכרת, די"ל דגם צכה"ג דהו אנוס צקיום מצות תוכחה, תו ליכא עליו חיובא דערבות, דדוקא היכא דחייב למחות ואינו מוחה הו נתפס צעון חצירו, אבל צמקום שהו אנוס, דצפועל אינו חייב למחות, אינו נתפס צעון חצירו.

והנפק"מ מחקירה הנ"ל הו למ"ד שני תשלומין דראשון והפטור צראשון פטור צשני, אם היה פטור צראשון מפני פיקו"ג, מהו שיתחייב צשני. דאי נימא דאינו אלא כמו אנוס, ודאי חייב צשני לכו"ע, אבל אי נימא דהמצוה נדחית מפני פיקו"ג, אפשר דפטור צשני:

א עיין רמב"ם יסוה"ת פ"ה ה"ד ובס"מ ומל"מ שם. ב עיין לקמן סי' מ"ט אות ט'-י"א.

על יצמתו אשר דבר המ"מ לקוחים משם, עיי"ש, והנה השיטה הזאת תמוה לכאורה, דמה בכך שאין קישוי אלא לדעת, מ"מ כיון שאמרו לו שאם לא יתקשה יהרג, והוא מוכרח להתקשות מפני פחד מיתה, הרי הוא חנוס גמור, וראוי להיות פטור ממיטה:

[מהשמטות] ז"ל רבינו יונה צחי' לסנהדרין דף [ע"ד ע"ב] [אחר שהציא דברי הרמב"ם שהצועל אין לו אונס]: "ודברים אלו אין נראין בעיני האחרונים, דכי אמרינן התם דאין אונס בעריות, כגון שתקפוהו לצא על אשת חצירו והדציקוהו בה, ואין שם פחד מיתה, דככה"ג ודאי לאו אונס הוא, שלא ה"ל להתקשות, אבל ודאי אם אמר לו הגוי לצא על אשת חצירו ואם לאו יהרגנו, ככה"ג ודאי יש לו אונס" עכ"ל: [ע"כ מהשמוטות]

ב) ובתום יומא (דף פ"ב ע"ב) ז"ל: והקשה בשאלתו מהא דאמר רבא בריה פ' הבא על יצמתו אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת, וא"כ אונס צדידיה מי איכא, דקאמר אף גילוי עריות יהרג ואל יעבור, והא לאו אונס הוא, אלא רצון, כיון שאין קישוי אלא לדעת. יתירך, משכחת לה להתרפאות, כי הוה דס"פ בן סורר ומורה [סנהדרין ע"ה ע"א] באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא אחריה וכו' עד ימות ואל תיבעל לו עכ"ל. וגם זה ז"ע, מאי קשיא ליה להשאלתו, דהא אי לאו דעריות חמורין מכל איסורי תורה, הוה אמרינן גם בעריות יעבור ואל יהרג, והיה מותר גם להתקשות כדי להנצל ממיטה. וגם תירונו צריך להבין, דמאיזה טעם יש לחלק בין שאנסוהו עכו"ם לבין אונס חולי:

ג) והנה יש לחקור צהא דאונס פטור מכלום, אם היה אונס מפחד מיתה וגם רצון גמור, שאילו לא אנסוהו היה עושה ברצונו, מי נימא כיון דאי לאו רצונו היה מותר לו לעבור שלא ליהרג, א"כ המעשה מותרת, ומה שברצונו לעבור על האיסור במזיד, א"א לחייבו מיתה ע"ז, כיון דהמעשה בלא הרצון מותרת, אין לזרף המעשה להרצון, והוי כמו נמכרין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דפטור ממלקות. או דילמא דלא דמי להתם, דהבא באמת איכא מעשה איסור, והא דפטור בשהוא אונס, היינו משום דאין לחייבו על המעשה גרידא בלא רצון, אבל אם רצונו לעבור על האיסור במזיד, שגם אם לא אנסוהו היה עושה ברצון עצמו, ואיכא מעשה איסור וגם רצון, שפיר יש לחייבו מיתה, שהאונס אינו פטור, אלא שצריך רצונו כדי שיתחייב, אבל במקום שיש רצון אין האונס פוטרו:

ד) ובראיה לדעת השאלות והרמב"ם, שזוהי כונת רבא דאין אונס לערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת, והיינו דקים להו לרז"ל שא"א בשום אופן להתקשות אם לא שיהיה לו רצון לצעול במזיד להנחתו, דאם אין ברצונו לצעול

להנחתו אלא כדי להנצל ממיטה לא היה יכול להתקשות, דכן הוא חוק הטבע, וכיון דחזינן שהוא מקושה, ע"כ מוכח שיש לו רצון גמור לציאה, וגם אם לא אנסוהו היה צועל במזיד להנחתו, ומשו"ה חייב מיתה, דאין האונס פוטרו היכא שיש לו רצון גמור לעשות המעשה:

ה) ובזה י"ל בפירוש קושית השאלות, דס"ל לדבר פשוט, דהא דמותר לעבור בכל התורה במקום פיקו"נ הוא דוקא לעבור באונס בלא רצון, דעשיית המעשה גרידא התירה תורה מפני פיקו"נ, וממילא לא נעשה איסור כלל כיון שמותר לו לעשות, אבל אם עושה ברצון גמור, שגם אילו לא אנסוהו היה עובר במזיד, ככה"ג אסור לו לעשות המעשה, גם אם ינצל עי"ז ממיטה, דמ"מ ישאר האיסור עליו, שעבר במזיד, דדוקא היכא שע"י הדחיה לא יהא נעשה איסור, שרי לעבור משום פיקו"נ, אבל במקום שישאר האיסור גם לאחר הדחיה, אסור לעבור אפילו אם ינצל עי"ז ממיטה, דלא התירה תורה לעשות דבר איסור מפני פיקו"נ, אלא דבמקום פיקו"נ ליכא איסור כלל, אבל אם יהא נמנא שעשה איסור גם לאחר הדחיה, באמת אסור לעבור. והכא שמתקשה ברצון עצמו לצעול להנחתו, וע"ז ליכא אונס, דלא שייך לאונס אדם שיהא לו רצון גמור גם בלא האונס, דזה א"א, דאין שייך לאונס אלא לעשות המעשה, אבל לא משכחת לה כלל לאונסו שיהא לו רצון לעשות, וא"כ ישאר האיסור עליו, שהיה ברצונו לעבור במזיד, דאפילו נמכרין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה מדאורייתא, כמבואר בקידושין (דף פ"א ע"ב), דליף לה מקרא עיי"ש, וכ"ש הכא, וככה"ג היכא שיהא איסור גם לאחר הדחיה, לא שרי לעבור גם בלא חומרא דעריות:

ו) ותירץ בשאלתו דמשכחת לה להתרפאות. וצריך להבין ההבדל בין אונס חולי לבין אנסוהו עכו"ם, ונראה פירושו, דהעכו"ם לא יוכלו לאונסו אלא לעשות המעשה, אבל א"א להם בשום אופן לאונסו שיהא לו רצון, ועל רצון עצמו שיש לו ליכא אונס כלל, אבל במקום אונס חולי, חל האונס גם על הרצון גופיה, דצוה שיבעול למלאות תאוותו, וזוהי רפואתו להנצל ממיטה, ואי לאו חומרא דעריות היה מותר לו לצעול ככה"ג מפני פיקו"נ, ומשו"ה איצטריך לאשמועינן דאפילו ככה"ג יהרג ואל יעבור מפני חומרא דעריות:

ז) ועיי'נן צפ' הגיזקין [גיטין ב"ו ע"א] צבוגיא דקמנא ובר קמנא, שדי ציה מומא, סבור רבנן לאקרוציה, אמר להו ר' זכריה בן אבוקלם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מוצא ע"כ. והנה מאי דאיצטריך לומר הך טעמא דיאמרו, דאינו אלא משום גזירה דרבנן, ותיפוק ליה משום גוף האיסור, דהוא לאו דאורייתא, ז"ל דשלוס מלכות דינו כפיקוח נפש, ומדאורייתא היה מותר להקריבו. והשתא קשה,

חת"ם

שו"ת חיו"ד סימן רמד רמה

סופר

תקו"ז

מילה, כיון דאיכא מיעוט דמתים איך מלים כלל הא אין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב, ואם ה' ציוה למסור עצמו א"כ בטלה פ"נ גבי מילה, ויבוארו דבריו לפנינו אי"ה:

עיקור הדין מבואר לכאורה ממ"ש ח"י רשב"א ריש פ' הערל [ע' ע"א] אהא דאמר ש"ס ר"פ אלמנה [ס"ו ע"א] והרי ערל דאינו אוכל ומאכיל ומשני פומי' כאיב לי', פי' עומדין הן למול לכשיבריא, ואס"ד איכא שום ערל בעולם דלאו בר מימהל הוא כלל הדרה קושיא לדוכתא, אע"כ לעולם יש לצפות לישועת ה' עוד יבוא ויראו בו סימני בריאות, ואפי' מתו אחיו מחמת מילה בגדלותם מ"מ ימתין עוד זמן יותר ויותר ואפשר לעת זקנתו טוב לו להמול. ועכ"פ מוכח דרובא אינם מתים בערלתם, כי מתרפאים טרם מותם ונימולים, דאל"ה לא הוה קרי ליה אוכל, דהרי עכ"פ ספיקא איכא אם יהיה אוכל לעולם. ונ"ל דאפי' להפוסקים דס"ל דאם רוצה אדם למסור נפשו על מצוה קלה הרשות בידו וקדוש יאמר לו עטו"א, וש"כ י"ד רס"י קנ"ז, מ"מ מוכח הכא שפיר, דאס"ד דאין שום גבול לערל להמול איך קרי ליה אוכל, דהרי א"נ ירצה למול עצמו ולמסור נפשו הרי בעינינו קרוב שימות מחמת חזקה שמתו אחיו מחמת מילה אלא שהוא קדוש ומוסר עצמו למיתה, אבל עכ"פ איש הזה הוא בעינינו או ערל או מת, ואיך קרינן לו אוכל בתרומה, מתי יאכל בחייו:

והקו' שבעינינו, דנדחק ונוקי קרא דיחזקאל שהזהיר על כהנים ערלי בשר שמתו אחיהם בגדלותם מחמת מילה, איננו דחוק ורחוק כלל, דבעו"ה בזמן החורבן היו הרבה באומה שלא מלו בניהם, והכתוב [ירמי' י"א ט"ו] צווח ובשר קודש יעברו מעליך, עיין מנחות נ"ג ע"ב מבואר כן להדיא, ושוב אחר החורבן שבו אל ה' ומלו עצמם בגדלותם ואירע הרבה שמתו מחמת מילה, ועל אחיהם של אלו הזהיר יחזקאל בבנין בית שני ערל בשר לא יבוא לביתי לשרתני:

והנה לשון הרמב"ם ספ"א ממילה יהיב טעמא דפ"נ דוחה מילה משום דאפשר למול אחר

משא"כ אם עתה ימכרו ספריו לבנות מקוה לא ישארו עוללות ויגזלו דל ורש זה מת, ע"כ לא נ"ל היתר בזה. וידעתי בני ישראל קדושים, גם כי אנשי קהלה נאה כמות שהיא ידוע לי כלל אנשיה יראים ושלמים מחבכים התורה ולומדי, לא יחליפו באר מים חיים בבור מקוה מים. וה' יעזור להם ורוח והצלה יעמוד ממקום אחר, וגמירי ציבור לא מיעני, אך יתעשרו ויתברכו בכל חילם ומאודם יהי כזית הודם:

הכ"ד א"נ הדש"ת:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה רמה

שיל"ת, פ"ב זאת חנוכה קפד"ל. שלום וכ"ט לתלמידי הרב הותיק החרוץ המופלא כמו"ה זעליג נ"י אברק"ק ס"פ יע"א:

ע"ד תינוק בן ג' שנים שלא נימול כי מתו אחיו מחמת מילה ביום ח', וזה עתה נתחזק גופו ואיבריו, ולפי דעת השו"ע י"ד סי' רס"ג ס"ב תמתין עד שיתחזק גופו ואיבריו, והוא [דעת] הרמב"ם ספ"א מה' מילה ונימוק"י ס"פ הבע"י [ס"ד ע"ב], אלא שהגאון הגדול בנב"י תנינא ח"י"ד סי' קס"ה כ' דמפשטיות ש"ס לא משמע הכי אלא ישאר בערלתו לעולם, וחתר הגאון זצ"ל למצוא ראייה לדבריו מעובדא דר"נ שבת קל"ד [ע"א] ותוספתא שם פט"ז [ה"ה]. ונראה דלפי שעה היה בהעלם עין מהגאון זצ"ל דברי תוספות ומהרש"א פא"ט מ"ז ע"ב [ד"ה שלישי]. וכמעט הוכיח מעלתו משם להיפוך מרמב"ם, ובקש ממני לחוות דעתי. בשגם הוקשה למעלתו אי סלקא אדעתין דמלין אותו לכשיגדיל, א"כ לא משכחת ערל מחמת שמתו אחיו מחמת מילה אלא א"כ מתו גם שניהם בגדלותם, וזה מידי דלא שכיחא, איך ניקום ונדחוק קרא דיחזקאל [מ"ד ט'] ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני בכנ"ל. [ויעיין זבחים כ"ב ע"ב תוס' ד"ה ערל וכו']. עוד האריך להקשות אגופי' דמצות

(א) צ"ל: עיין עט"ז.
(ב) צ"ע דגם הסוברים דמותר למסור נפשו גם בשאר עבירות, היינו דקא כשנכרי רוצה להעבירו על הדת. ועוד בשלמא התם איכא מצוה והנכרי רוצה למונעו ומוסר עצמו על קיום מצוה, אך במתו אחיו מחמת מילה פטור הוא מן המצוה, ואין עליו חיוב כלל. ואדרבה עבירה היא

זמן וא"א להחזיר נפש אחת מישראל אחר זמן, משמע אי לא היה אפשר למול אח"ז לא היה פ"ג דוחה מילה. ואם זה הטעם אמת, הרי מבואר דע"כ צ"ל שיש תקוה למי שמתו אחיו מחמת מילה שימול אחר זמן, דאל"ה ימול וימות ולא יבטל מילה ממנו. אלא שהדבר צע"ג מנ"ל לרמב"ם להמציא טעם זה, ומה צריך להטעם, הרי פקוח נפש דוחה כל התורה כולה חוץ מג' עבירות כידוע. והנה פ' יה"כ נפ"ה ע"ב] איכא מאן דיליף פ"ג דוחה את השבת מושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת חלל עליו שבת אחת שישמור שבתות הרבה, מלשון זה הקרא משמע דוקא כדי לשמור שבתות הרבה ניתן שבת לדחות ולא לעשות מצות אחרות הרבה, ולא ניתן שבת לדחות כדי שיינח תפילין הרבה וכדומה, אלא שבת נדחה מפני שבתות הרבה כדכתיב לעשות את השבת. ומיניה ילפינן לכל מצות שבתורה שנידחות פ"א כדי שישמור אותה מצוה בעצמה כמה פעמים, ולא שישמור מצות אחרות, אלא דאותה מצוה עצמה ישמור כמה פעמים. והנה אם נילף מזה ג"כ שפ"ג דוחה מילה, ע"כ ג"כ נימא הכי שידחה מילתו על זמן מה כדי שיהיה נימול בשום פעם כל ימי חייו, אבל אי אין לו תקוה להמול עוד אמאי נדחה מילה אפי' שעה אחת. נמצא לאותו מ"ד דברי רמב"ם מוכרחים. אלא דש"ס שם מסיק כדשמואל מוחי בהם, וכן כ' רמב"ם בעצמו פ"ב משבת [ה"ג] ע"ש. ובמק"א הארכת דתרווייהו צריכי' (ד), ואין כאן מקומו:

ועיין תוס' יומא פ"ה ע"א ולפקח וכו', דברייהם צריכים ביאור מה ענינו לכאן דוקא. וצ"ל דסד"א כיון דמחללין עליו שבת כדי שישמור שבתות הרבה, ואמנם תינוק זה הנמצא במקום רוב נכרים הרי לכשיפקח הגל ונחלל עליו שבת עדיין איננו בטוחים שישמור אפי' שבת אחת מכ"ש שבתות הרבה, שהרי אזלינן בתר רוב נכרים, ולכתחלה מתירים אנחנו לו לחלל שבת ולאכול נבלות, וא"כ איך נפקח אנחנו הגל עליו בשבת, ומשו"ה כ' תוס' קרא דוחי בהם מורה על ככה, דכיון דאפשר בשום אפשרות שבעולם דקמי שמיא גליא שהוא מהמיעוט והוא זרע ישראל, ואז כל נבלות שהוא אוכל וכל שבתות שהוא מחלל אין לו עון אשר חטא כי כן דינא בדיני ישראל למיזל בתר רובא, הא למה זה דומה לאוכל בשר

מרוכב בהמות כשרות ומ"מ לפעמים קמי שמיא גליא שזאת הבהמה היתה ממיעוט טרפות בכל זאת לא נאמר שזה אוכל טריפה כי אכל מהרוב כדין תורה, וכך זה בחלול שבתות הוא אזיל בתר רובא, רוב גוים ה' בעיר שנמצא, ומ"מ קמי שמיא גליא שהוא זרע ישראל, וע"כ אנו מפקחין עליו את הגל מקרא דוחי בהם. זה נ"ל כוונת תוס' הנ"ל (ה):

הדרן לנידון שלפנינו, מ"ש תוס' בחולין פא"ט מ"ז ע"ב, דברי תוס' ומהרש"א צ"ע לע"ד, דלכאורה י"ל בהיפוך, דלמא ס"ל לר"ג דוקא בתלתא זימנא הוה חזקה, ומשו"ה כיון דלא הוה אלא תרי זמני ולא הוחזק עדיין סמך על חכמתו למולו אחר שנפל בו דמו, ואי הוה אמרינן סתמא מעשה באשה שמתו בניה מחמת מילה ובאתה לפני ר"ג וכו', ה"א שכבר הוחזקו ואפ"ה סמך על חכמתו ומלו, קמ"ל שהיה רק תרי זימני, ואי לא הוה אמר כלל שמת שום אחד מבניה אלא סתם מעשה באשה אחת שהביאה בנה לפני ר"ג וראה בו סימן שהוא אדום וכו', לא הוה ידעינן מ"ט לקרוא הבן על שמו נתן הבבלי, אבל השתא דקמ"ל שכבר מתו ב' בניה והיתה האשה חרדה ויראה שימות גם השלישי, ומה"ת (ה) היה להכניס בסכנה עד שיוחזק ג' פעמים, והיתה מתיאשת מן הבן, ור"ג החייהו בחכמתו והיה נקרא על שמו, ודלמא לעולם בתלתא זימנא הוה חזקה ומשהוחזק אין לסמוך על שום חכמה, וצ"ע לכאורה:

אבל האמת יורה דרכו, דגירסת התוס' כברייאתא זו כגירסת הרא"ש [סי' י"ט] דגרס גבי אדום רביעי הביאתו לפני וגבי ירוק גרס שלישי הביאתו לפני, והא"ש ע"כ מוכח דאפי' באתחזק נמי סמך ר"ג על חכמתו ומלו אחר (שנפל) [שנבלע] בו דמו, דהרי תלתא זימני בודאי הוה חזקה לכ"ע ואפ"ה רביעי הביאתו לפני ומלו אחר (שנפל) [שנבלע] בו דמו, ומעתה ע"כ מוכח דס"ל דבתרי זימני נמי הוה חזקה, דאין לומר משו"ה לא אמר סתם שמתו בניה, דאז ה"א שהוחזקו למות וכנ"ל, דז"א, ומה בכך דהרי האמת כן הוא שאפילו מוחזקים כמה פעמים היה נמי סומך על חכמתו ומלו כדחזינן בבן אדום, אע"כ בא להשמיענו דס"ל תרי זימני נמי הוה חזקה (ד):

צויינו בחי' יומא פ"ה ע"א בהערה שבסוד"ה תוד"ה ולפקח. (ו) ומן התורה. (ז) וכ"כ בחי' חולין שם ד"ה שלישי, ועעו"ש.

(ד) לא מצאנו המקום שהאריך מרן בחי' זה, ברם בשו"ת אר"ת סי' פ"ה ד"ה נתכבדתי, מבואר יותר כונת מרן בזה, ע"ש, ובליקוטי הערות שם. (ה) וכ"כ בשו"ת אר"ת סי' פ"ג ד"ה ומיהו, ועוד מקומות.

חת"ם

שו"ת חו"ד סימן רמה רמו

סופר

תקיף

ומה שהקשה מעלתו מנ"ל לר"נ, דלמא שני בניה הראשונים לא הוו אדומים וירוקים ואפ"ה מתו מחמת מילה, ואי משום דרוב בנים אינם מתים מחמת מילה הא אין הולכים בפ"נ אחר הרוב. שוב הקשה גם אמילה דעלמא, כיון דעכ"פ איכא מיעוטא דמתו מחמת מילה איך ציוה הקב"ה למול בח' הא אין הולכים בפ"נ אחר הרוב. ומזה הוליד חדשות דגז"ה הוא במילה דניזל במילה בתר הרוב בסכנת נפשות דמחמתה:

הנה מ"ש דבסתם איכא מיעוט המתים מחמתה, איברא כן משמע בש"ס גיטיין נ"ז ע"ב וברש"י שם ד"ה זו מילה וכו' ע"ש. ומדקדוק לשון הש"ס משמע דוקא מילה שניתנה בשמיני איכא סכנה מצוי טפי, משא"כ ישמעאל ובני קטורה שמלים בגדלותם. והנה עינינו רואות שאפי' אחד מאלף ישראלים אינו מת מחמת מילה, וצ"ל מצוה מגינה ומצלא, אבל ע"פ דרך הטבע היו המיעוט מתים ח"ו ואפ"ה ציוה הקב"ה למולו ש"מ הולכים אחר הרוב בפ"נ לענין מילה. אמנם אין זה ענין לאין הולכים בפ"נ אחר הרוב, התם היכי דאתחזק עכ"פ מיעוטא לפנינו כגון ט' מצריים ואתחזק ישראל אחד ביניהם, דבהא מיירי ש"ס שלהי יומא [פ"ד ע"ב], אבל היכי דלא אתחזק מיעוטא לפנינו מבואר בש"ס סנהדרין ס"ט ע"א אהדרוה קמי' רבינא וכו' ע"ש. ויעיין ב"י בי"ד סי' שע"ד כתב רשב"א בתשובה על חלל שנמצא ולא נודע וכו' יע"ש היטב. וצ"ל הא דמספקא ליה לרשב"א היינו היכא דאיכבדע מיעוטא בפנינו, דהיכי דלא איכבדע מבואר בש"ס סנהדרין הנ"ל דאזלינן בתר רובא ג. ומיהו מאי דפשיטא ליה דאפילו היכי דאיכבדע מיעוטא נמי אזלינן בתר רובא משום דמשמע ספ"ק דכתובות [ט"ו ע"א] דוקא משום דקבוע כמחצה על מחצה הא פירש אזלינן בתר רובא, צ"ל דס"ל דסוגיא דיומא דאין הולכים בפ"נ אחר הרוב היינו היכי דנשאר קביעות הראשון במקומו אבל פירש לגמרי לא, ויעיין מ"ש רא"ש שלהי יומא [סי' ט"ו] ובטש"ע א"ח סי' שכ"ט סעי' ב'. מיהו ראיית הרשב"א מספ"ק דכתובות היינו לשיטתו, אבל תוס' שם [ד"ה וספק] לא פי' כן אלא מיירי שידעינן עתה בודאי שהנהרג הוא ישראל אלא בשעת התדאה היינו מסופקים, אבל אם אח"כ לא נודע לנו מי נהרג לא

אזלינן בתר רוב היכי דאיכבדע מיעוטא בפנינו, וע"ש בשיטה מקובצת ט, ואין כאן מקום להאריך ג. מכל מקום קושיתו מכל הנימולים ביומן לק"מ:

ומעובדא דר"נ בלאה"נ לק"מ, דאפילו אי נימא בעלמא [דהיכא] דאיכא למיחש למיעוטא לא אזלינן בתר רובא, היינו היכי דחשש המיעוט הוא מעצמו, אבל הכא לא באנו לחוש למיעוט אלא מכח חזקה שהוחזקה ב' בני' מתים וניחוש שמא ימות גם זה כאחיו, וכל עצמו לא באנו לחוש למיתתו של זה אלא מכח חזקת אחיו שמתו, ואתיא רובא ומפקי' מחזקה, דרובא עדיף:

ומ"ש מעלתו דשכיחי טובא בנים אדומים אפי' בגדלותם, וכתוב [ש"א ט"ז י"ב] אדמוני עם יפה עינים. אהו' ידידי מה ענין זה לכאן מה שרגילים בני אדם מחמת יופי, והכתיב [שה"ש ה' י'] דודי צח ואדום, אין זה ענין לתינוק אדום סומק טפי, והיינו אדמוני דכתיב [בראשית כ"ה כ"ה] גבי עשו, ולא זכה להיות נימול לשמונה יא. ובאמת גם (אדמוני) דוד הע"ה היה אדמוני עם יפה עינים משונה באדמימות, כדאיתא במדרש [ב"ר ס"ג ח'] כשראה שמואל הנביא את דוד נתיירא שיהיה שופך דמים ואמר לו הקב"ה עם יפה עינים עם רשות סנהדרין שנקראים (יפה) עינים, אלא שדוד הע"ה לא היה צריך להמול בשמיני שהרי נולד מהול כדכתיב מכתם לדוד שהיה מכתו תם [סוטה י' ע"ב]. מהרה נזכה לצמיחת קרן דוד והרמת קרן הצדיקים:

משה"ק סופר מפפ"מ

תשובה רמו

נשאל נשאלתי מאת ה"ה תלמידי הרב המופלא ומופלג כבוד מו"ה ישראל מ"צ דק"ק באניוויץ יע"א:

ע"ד מי שנולד לו בן וכיבד לאחד להיות מוהל, וגם תקע לו כפו ע"ז שלא ישנה את תפקידו כי אמר שחושש פן יתן המצוה לחברת הסנדקאות, ותקע לו כפו על זה מבלי לחזור בו, והאיש המוהל הוא דר בריחוק מקום ונסע ממקומו ובא ביום המילה לכה"כ לקיים מצותו, ואמנם בעל הברית אינו נאמן

ט) בח"י כתובות (סאטמר - ח"י משנת תקע"ג) ט"ו ע"א ד"ה וארב, מבואר יותר, ע"ש.
י) ע"ע לעיל סי' צ"ט ד"ה ועיין.
יא) בעה"ת שם בשם מדרש.

ח) בשו"ת אה"ע ח"א סי' מ"א ד"ה ויש לעורר, ות"ב סי' קס"א ד"ה ויש כאן, מבואר יותר, ע"ש. וראה עוד ח"י סנהדרין שם בהערות שעל ד"ה והנה, אלא, ציונים לעוד מקומות שכתב מרז כמ"ש כאז.

אבני הליכות שוית סימן שכב שכנ מירה נזר

סימן שכב

ב"ה יום ג' פ"ח צום הרביעי יהפך מהרה לששון ולשמחה.
ש"ום לכבוד בן אחי המופלג החריף החסיד מו"ה
יצחק מנחם נ"י משעדי"ץ.

א) דבר התינוקות אשר הראשון יש לו גיד ובלים
זכר והוא כגולד מהול ממש והעטרה כולה
מגולה אך הגיד סחוס ואטום ואין לו שום נקב רק
מריץ יש שם. ולמטה במקום שכלה הגיד בין הגיד
והבלים יש לו נקב ומשם מטייל מים ולמעלה על הגיד
אחר העטרה ונראה כוונתך למטה מעטרה יש לו תלחול
בשר שחופה קלת העטרה. בזה הדבר פשוט שהוא זכר
גמור ומחויב במילה כשאר תינוקות. והב"י אה"ע"י סי'
ה' הביא תשובת הרא"ש במעשה כזה שאין לו נקב
למעלה כי אם סמוך לכיס וכתב הרא"ש שאפשר שמוליד.
מ"מ ברור שמחויב במילה:

ב) אך משום שגולד מהול מטיפין מעט דם בלפורן
ולא במקום התלחול רק במקום שאין התלחול
חופה. והתלחול בשר לעג"ד א"ל להסירו מאחר שאין
זה בטבע רק יתרת בשר בעלמא ויתר כנטול וכמי
שאינו. ורא"י לזה מי שיש לו שני ערלות דפרש"י פי'
אחד שני עורות זעג"ז דאיכא מ"ד אין מחללין עליו את
השבת. והיינו משום דעור היתר אין שם ערלה עליו.
ומ"ד מחללין סובר כיון דיש שם ערלה כורתין שניהם
יהו וחד חילול הוא. ודומה להא דמוהל כ"ז שטובה
במילה חזר אף על ל"גין שאין מעבדין דחד חילול הוא.
ומ"ד אין מחללין י"ל דס"ל יתר אחת כנטול אחת בללו
שניהם כטולים. וכ"כ זה שאינו ערלה כלל רק תלחול
בשר שאינו מחויב לנטלו. וא"ת מה הפסד בנטילתו.
אני מושג לאסור לחבול בישראל בחנם. ויש בו לאו
דלא יוסף להכותו. אם לא שייטב לו מדרך רפואה
שע"ז יהי' בנקל לעשות לו אח"כ אפיראליע. וא"ת
יאמרו הרופאים שכן הוא ואין שום סכנה בנטילתו
אז יטלנו:

ג) והשני לא אוכל לדעת מתוך המכה טיב לורמו.
אך אודיתך לורה אנדרוניטוס. בטח
ראיתיו בלחיה ספר. והוא כי יש לו פי רחם כנקבה
ודרך שם שופך מימיו והגיד ברחם בפנים ונקשתקשה
יולא הגיד לתון והמ"ר שופכין דרך הגיד בפנים לפוך
פי הרחם ומשם יולא. וע"כ יכול לישא אשה ולהנשא
כי כ"ז שאינו מתקשה הוא כנקבה ויוכל להנשא ויוכל
לישא שהרי בשמתקשה יולא לתון. ומלך הדין נושא אבל
לא נישא:

הודך הוריש שלומך והצלחתך הק' אברהם.

סימן שכב

ב"ה ב' ששפים רנת י"ק.

שוכ"ם לכבוד אהובי ירי"ג ולבבי הרב הגדול
הצדיק נזע קודש מחצתו מו"ה אברהם נ"י
אבר"ק עיר חדש יצ"ו.

א) בדבר התינוק אשר משו שני אחיו מחמת מילה.
שאחיו הראשון לא יכלו לעזור דמו בשעת
מילה ומת ר"ל. ושזכר גולד אחיו השני ומלו אותו ונתרפא.
וכיום שני למילתו נפתח סתם העטרה סמוך לכיס כמו

נקב. והלך הדם כל הלילה בלא יודעים. ובזבוק לא
הי' באפשרי להעמיד הדם עד שמת הילד ואח"כ נולד
אחיו השלישי. והורו גדולים להמתין שנה. ומלו אותו
אחר שנה ועלה כהוגן והוא חי ובריא. עתה נולד בן
זה. ודעת כבודו לחלוף אחר איוה זמן שיש שינוי הניכרת
לכל שהוא גדול! וחזק יותר מתינוקות הראשונים. וכן
משמע בתשו' כ"ב כו' עכ"ד מעלמו:

ב) הנה באמת טעמא ב"י לתה נמולו גם אחר
שכתחזק כמו. אם ראינו שלא יכלו לעזור
הדם. בשלמא אם מת מחמת חולשות שהמילה הכשילה
כמו. והאי ל"ן ראי' כלל מקטן בן ח' ימים על ילד
גדול. אבל אם לא יכלו לעזור הדם אשר עינינו רואות
שגם באנשים גדולים כמלא דבר זה שכאשר ינקוף עלמו
אף באזכב קשה להעמיד הדם. א"כ למיחש מיהא בעי
כיון שהוא ממשפחה דרפי דמא. שמה גם כשיגדיל יהי'
קך. וי"ל דמשום חשש בעלמא לא נדחה מלוות מילה
לגמרי. שגם בכל מילה יש חשש סכנה. כמו שדרשו
בגיטין על פסוק כי עליך הורגנו כל היום שזה מילה
שפרש"י פעמים שמת. וע"כ כיון דליכא חיקה על
כשיגדיל שזב מלין אותו. וא"ל נמתין עוד יותר. ליתא
דליוה שיעור כיתן. ולדחות מלוות מילה לגמרי א"א
מפני חשש. וע"כ כתב הרמב"ם מפני שאפשר למול
לאחר זמן. אבל לולא זה לא הי' דוחין לגמרי מפני
חשש. וכמדומה לי שכן כתב בחת"ס. וכעת לא
עיינתי בו:

ג) וקצת ראי' לזה מהא דכתב הרמב"ן בזה דלא
מלו במדבר מפני שלא נשבה להם רוח
לפנית כו' ופי' הרמב"ן שמילת בניהם הי' משכב.
ותמוה כיון שהדין ביומא דעיבא לא מהליגין ב"י. אך
יעכב. קרי ב"י המול לו כל זכר ואז יקרב לפשוטו
וכמו חלצו חמה דאינו מעכב על אביו מלעשות פסח.
וכן עומטוס משום שאינו חייב לקרוע. וע' בתוס'
ורשב"א ריש פרק הערל. וע"כ לומר דבזמן שלא נשבה
להם רוח לפנית כל מ' שנה לא הי' הדין לדחות
המילה לגמרי משום חשש יומא דעיבא. והא דיומא
דעיבא לא מהליגין ב"י. רק משום דאפשר למול לאח"ז.
ושלא כהוגן עשו בזה שלא מלו את בניהם. ושכט לוי
באמת מלו בניהם במדבר כמו שדרשו בפסוק כי שמרו
אמתך ובריאתך יעלמו:

ד) וי"ל לדחות דשאני התם שהי' דבר כללי לכל
ישראל. ואם לא ימולו את בניהם יתבטל
מלוות מילה זו לנאחס מ' שנה לגמרי. ויש לדחותו
לארקתא דמסאני יהרג ואל יעבור. דכתב הר"ן בחי'
סנהדרין דחילוק יש בין מתכוונים להעביר כללות ישראל.
או יחיד. או שנים. ואפי' בהנחת עלמו כתב בשם הרמב"ם
דבשעת הגזירה יהרג ואל יעבור. ואף דבזה ליכא חלול
השם. רק משום שהוא גזירה כללית. א"כ בזמן המדבר
במילה שהי' דבר כללי לכל ישראל מן הדין שימולו
את בניהם:

ה) מידו המעיון ברמב"ם שחיים בין אנסוה בינו
לבין עלמו בין אנסוה בדרך עשרה. ולא
סיים בין נהכין להנאת עלמו. משמע דבהנאת עלמו
לפולס יעבור ואל יהרג וכ"כ בס' המלוות להדיא. וא"כ
נבי שכט לוי אין למרן משום שהי' דבר כללי. וע"כ
כ"ל דמשום חשש בעלמא אין דוחין מילה לגמרי ע"כ
מלין

אבני הליכות שרת סימן שכנ שכר שכה מילה נזר ע 139

סימן שכר

ב"ה יום ב' לסב"י תרנ"ד.

שד"ם וכל טוב לכבוד הרב החריף ובקי מרה יעקב נ"י אבר"ק פאביאניטין.

א) דבר הטיבוק. יטן הייתי סרוד בעסק אחר הנחמיו במשמר. ומחמת סרדות יאל הדבר מלבי. פתה מחמת שאלה אחרת נזכרתי צו. ולפע"ד ד וכל לסמוך בזה על נאמנות מומחה נוי. ולא דמי לגידון סה"ס שאין לסמוך על מומחה גוי שנתרפאת. כי לכאורה דבריו תמוהים מהא דס"י קר"ה קצ"ו דמותר להתרפאות מרופא מומחה ללא מרע נפשי' להמיתו וסומכין עליו אפי' בהכנת נפש. ואם באנו לחלק דבר שאין ג"מ רק לאיסור והיתר שאין צע"י הגוי לכלום לא שייך מרע נפשי'. אי"כ צ"ד נוכל לסמוך:

ב) א"ך צפ"י התכלת (מ"ג). דמותר ליקח טלית מזוייאת מן החגר גוי ללא מרע נפשי' אף שהתכלת אין לה צדיקה. הנה אף בדבר מלוה נמי אמרינן גוי לא מרע נפשי':

ג) ובינורני בספרים ומלאחי בחתים ח"ד ס"י קט"ה הביא צ"ס גדול א"י לסתור דברי הר"ל. ומביא ראיות דגוי אומן נאמן אף באמסל"ת. וכחב בחתים שהדבר ברור שכן הוא. אך משום שריפא הוא עלמו את החולה תלין שאמר כן להתפאר שריפא בטוב. ואי"כ צ"ד שהוא עלמו לא עשה שום רפואה טוב נאמן:

ד) א"ך אם באנו לומר שהחוקק במתו אחיו מחמת מילה לא נאמין לרופא לאומדנא שלו נגד החוקק. אך יטן שראה אותו רופא א' מכבדו ואמר שלא נוכל למולו. אם יראה אותו הרופא הזה ויאמר כי עתה נוכל למולו יש לסמוך עליו ככ"ל:

והי' בזה שד"ם ידוידו הרו"ש הק' אברהם.

סימן שכה

לחרב הגי'.

ב"ה ד' ראה תרנ"ד פה חצר גלאנעווע.

א) מכתבו הגיפני. אשר כתבתי שאם הרופא אשר ראה הילדים ואמר שאין למולם כי ראה בהם חסרון אשר מכה זה אי"ל למולם. ואח"כ אמר שהלך החסרון נוכל למולם. ומעלתו השיב שלא ראה ילדים ראשונים. כוונתי שזה דומה לעובדא דר"י שחלו שני בניה ראשונים והשלישי ראה שהוא ארום וזוה למולו לאחר שעבר ארמימותו. ואף שלא ראה ר"י הילדים ראשונים שהם ארומים תלה ר"י שמתמחא הי' ארומים כמו השלישי וע"כ כשנסתלק הארמימות השלישי מותר למולו. ה"נ צ"ד שהרופא ראה חסרון בשלישי תלין שגם הראשונים הי' להם חסרון זה וע"כ כשעבר החסרון מותר למולו. וכבר אמרתי דברים אלו לר' יצחק שלמה שיאמר למעלתו. ואינני יודע מה מקום יש להעפיק נגד דברים אלו. והנה אם הי' כן שאותו רופא שאמר תחילה שאין למולם אמר אח"כ שעכשיו נוכל למולם לית דין ולית דין שמותר הי' למול הראשון כ"ש השני:

אך

מלין כשיחזוק כמו. וכי תימא נחמין עוד עד שיחזוק יוסר. איזה שיפור תמן:

ו) נחזור לעניינינו שכבר מלו אחד אחר שנה ועלה כהוגן. שיש טעם גדול להמתין עד שנה שכבר ראינו שלאחר שנה לא הויק המילה לאחיו. ממילא מחויב להמתין. אך כ"ז אם הי' שני אחיו מתים מחמת מילה בלי תת סיבה אחרת. אבל זה שאחיו השני לא ראו פתיחת הנקב להוליא דם עד הבוקר והדם הלך כל הלילה. שיש לנו לתלות בזה. ויש ראי' שכן הדבר שהרי בשעת מילה הועמד הדם בטוב ונלא כאחיו הראשון שבשעת מילה לא יכלו לעזור הדם ודאי הי' מחמת שכבר נחלש הטיבוק מחמת הילוך הדם בלא יודעים תחילה. אי"כ אינו בכלל מתו אחיו מחמת מילה כלל. עכ"פ לפע"ד למולו עכ"פ אחר שנראה שינוי התיכרה שהוא גדול וחוק יותר מן הראשונים כמ"ש כה"ר:

ז) וא"ך מחמת שטורה גבר בגוברין הגאון שליט"א מקוטנא. מלבד חכמתו בחכמת התורה. עוד הוא חכם בחכמת הטבע. אשר יש לו מבוז צענינים כאלה כמ"ש מהרש"ל צע"י חסר אבר שאמרו יטל טריפה. לזאת קשה צע"י להסיר למול נגד מה שטורה באחיו. אך אם יורה עוד גדול להתיר בתנאי שהי' לו ידיעה בחכמת הטבע ג"כ אה"י סניף. ומן השמים יסכימו שלא ילא ח"ו מכשול. ויהי' בריא ושלם ויתגדל בטוב לכ"ס:

ח) אשר התפלל על החתים שתירץ על הרמז"ם שנתן טעם משום שאפשר למול אח"י. וקשה ל"ל הא"י טעמא ת"ל משום דאין דוחין פ"ג. ותי"ץ דהרמז"ם ס"ל דהטעם משום חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. וזה לא שייך גבי מילה. והתפלל מעלתו דכל הטעמים ולי ודים שפקוח נפש דומה שבת משום שפקוח נפש בשוא"ת. ומחלל שבת בקום ועשה. משא"כ לשיפוך שטובר בידים על לא תרלח עכ"ד:

ט) עוד שהוא מתפלל על החתים יתפלל על רש"י פרק אלו טריפות (מ"ז) כפירש בהא דאמר לה ר"י בני המתיני לו משום שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ מפ"ג ג"פ וש"ד ומיפוק לי' שטובר בידים על לא תרלח. אך הא כ"כבו תוס' בנדה (מ"ד): דמשום פקוח נפש מחללין. אף דמותר להורגו. דהא גוסס בידי אדם ההורג פטור דרוב גוססים למיתה. וההורג גוסס בידי אדם פטור. ומ"מ מחללין שבה עליו דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב. וה"נ י"ל בהא דהרמז"ם שכתב וז"ל שאין מלין טיבוק שיש חשש למולו. שפקוח נפש דומה הכל שאפשר למול לאח"י. ובחשש חולי ודאי רוב שלא יזיק לו המילה. ואין כאן איסור לא תרלח. אף שפקוח נפש הוא ודומה הכל. מ"מ אין איסור לא תרלח אם מלין אותו כמ"ש תוס' נדה הג"ל. וגם דצ"י רש"י הג"ל יש ליישבם קלה. דאף דאיתחזק בתרי זימני מ"מ לא נחשב רק סכנה כמפורסם ביבמות (ס"ד): חיי דשרית אסורא ובכנתא. וקרי לי' סכנהא. לא רליחה רק סכנה דאף שחלה שנים ומתו. מ"מ גבי שלישי אינו אלא חשש. ודמי לוסמות דרובין. ועוד כמה תרופות יש לעזור הדם רק סכנה. ומ"מ רוב לחיים. ואין כאן איסור לא תרלח כלל:

ידוידו הרו"ש הק' אברהם.

140 אבני הלכות שרת סימן שכה שבו מילה נזר

ופשטא דמחניתין דכל ערל מאכיל. ואף שבתים רואה ליישב דאף נמולו כשהם גדולים ימול השלישי לעת זקנותו הוא דוחק גדול. ועוד אם נמולו ראשונים לעת זקנותם ומתו מאי איכא למימר:

ד) אשר ע"כ נראה לפרש. ונקדים סוגיא דיבמות (ס"ד:) כי אחא ר"י צריי אמר עו"דא הוי קמי' דר"י שמלה ראשונה ומת צרי' ומת שלישי' אמר לה לבי ומולי דבעי אחזוק בתלת זמני. אייל אביי ולר"י צרי' חוי דשרית איסורא וסכנתא. ופרש"י שאם חזקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה ה"ל מילה שלא בזמנה ואינה דומה את השבת. ודבריו לכאורה נעלמים דממ"כ אי בתר עלם המזוה בלא הסכנה אזלת הא מילה בזמנה היא. ואי משום סכנה הא אף מילה שלא בזמנה לא הוי. דמילה שלא בזמנה היינו לאחר מ' המזוה למולו ומ"מ אינו דומה שבת. ולרעת דומה. אבל זה משום סכנה אין זו מילה כלל. ואם תקרא אותו מילה שלא בזמנה משום דלכשיגדיל ימול. אי"כ הוא כמו ת"ך מ' דלאו מילה הוא כלל. סוף דבר דשם מילה שלא בזמנה דהיינו לאחר מ' לחינוק שמתו אחיו מחמת מילה לכאורה אין לו הבנה כלל:

ה) והנראה דעת רש"י המלות מילה בשמיני כבר בטלה ממנו שסכנת המינוק דחמה החיוב. וע"כ אף אם עבר ומל בשמיני לא קיים מלות מילה בשמיני שאינה מלוה עלי' כלל. אבל חיוב מילה סתם לא בטל מתינוק זה שהרי כשיגדיל ויחזוק כמו ימול. וע"כ אף אם מל עכשיו קיים מלות מילה סתם. אף מילה סתם היינו מילה שלא בזמנה שאינו דומה שבת. לפי"ז נמולו כשהם גדולים ומתו שהשלישי לא ימול לעולם ובטלה מלות מילה ממנו לגמרי. לאו שמי' ערלה גם לרש"י. וזהו מודה לר"ת כיון שאף צדיעבד אם עבר ומל לאו מילה. דומה לערלה חוץ מ' דלאו שמי' ערלה. הואיל אפי' אם מל לא עבד מלוה כמפורש פרי"א דמילה ע"כ לאו שמי' ערלה. הי"כ בזה. ודוקא ביש חיוב למול לכשיגדיל ויהחזק כמו. דבזה אם עבר ומל דומה למילה אחר מ' ככ"ל. ע"כ אין הערלה דומה לתוך מ'. דאם מל לאו שמי' מילה ע"כ ה"עלה לא שמה ערלה. אבל בזה שחיוב עליו למול לכשיגדיל. וע"כ אם עבר ומל עכשיו מילה הוא. ה"ה דהערלה שמה ערלה. אבל נמולו כשהם גדולים ומתו דבזה אם עבר ומל לאו שמי' מילה. ע"כ הערלה לאו שמה ערלה:

ו) וע"כ אין קשיא נמולו כשהם גדולים ומתו אין מאכיל. דבזה גם הוא עלמו אוכל בתרומה. והנה לפמ"ש אין להוכיח מהגמ' דמלין אותו לכשיגדיל. דאל"כ איך עומד לתקן. דליתא. שהרי אם נאמר שאין מלין אותו לכשיגדיל יהי' הוא עלמו אוכל. ואין קושיית הש"ס רק מערל במזיד לפי סברא זו. רק רש"י משום שס"ל שמלין לכשיגדיל. ע"כ ס"ל שגם מתו אחיו מחמת מילה חשיב ערל. ואף על זה תירץ הש"ס פומי' הוא דכאיב ל"י שצומד לתקן לכשיגדיל. אך מהגמ' אין להוכיח כלל ולריבין לבקש הוכחה אחרת לרמב"ם ורש"י ורשב"א מאין הוכיחו שמלין לכשיגדיל ויתחוק כמו:

ז) ונראה שהוכיחו כן ממימרא דאביי הג"ל חוי מר דקשרית איסורא וסכנתא ואי אמרת דאינו מל לעולם ותקשה למה מאכיל בתרומה וע"כ תאמר משום דבטל מיני' המזוה לגמרי. ואם מל לא עבד מזוה כלל ע"כ גם קודם שמת לאו שמי' ערל. אי"כ במילה

אך למול השני והיינו בן השני לבד שנים ראשונים שמתו מחמת מילה) מחמת שהראשון הבריאה אין ליל. ומהר"ט לא החליט הדבר ובלשון אפשר כתבו. ואיך נתייר באפשר איחור חמור כזה ופריקא לסכנתא. וגם לפי האפשר של המהר"ט כפי הגר"ה ממכתב מעלמו שהראשון נמי ה"י בסכנה שה"י מאטעריע בראש העטרה. אף שהבריאה אין למול הבא אחריו:

ב) והנה בשפי' לו שני ילדים ושניהם נסתכנו מחמת מילה ואחד הבריאה שמעתי מחכס אי' שלא למול השלישי. והטעם דלכאורה אפי' שניהם הבריאה כיון שנסתכנו חזקה שגם השלישי יסתכן וסכנה דומה שבת וה"ה מילה. אך ז"א דחזקה כשם שהראשונים הבריאה כן גם השלישי יבריאה. וכיון שכל עלמך באת לומר שלא ימול השלישי משום חזקה. והרי החזקה מורה על הבריאות שגם השלישי יבריאה. וזה אם שניהם הבריאה. אבל אם האחד מת ואין חזקה על הבריאות ועל הסכנה יש חזקה שגם השלישי יסתכן. ואם יבריאה אם לא לא נדע. שוב אסור למולו. ויפה אמר. וי"כ צרי' כיון שגם השלישי נסתכן. הרי ע"כ על הסכנה יש חזקה. ומ"מ זה הא' שהבריאה אין חזקה שיבריאה גם השני. אך זה לא צריך לי אם מה שהוא מאטעריע בראש העטרה יחשב סכנה. ואפשר זה מלוי בהרבה ילדים. אך העיקר שאין לסמוך על האפשר של המהר"ט ככ"ל: הק' אברהם.

סימן שכו

ב"ה יום ב' משפטים תרנ"ו לפ"ק פה מאבטשוב. התי"ש לכבוד אהובי הרב החור"ב כש"ת מ"ה מיבאר זאב נ"י האבר"ק פראשוויץ.

א) רב"ר האשה שמלה בנה ראשון ומת שני ומת. כי לא יכלו לעלור הדם ע"כ מתו. ובילד ראשון חתך מטע מוציר בגיד. עתה ילדה שלישי והוא בן שנה. והילדים ראשונים ה"י צריאים לא ירוקים לא חרומים. גם הילד הזה צריא אולם. ושאל מחמת שמלא בנפשו רעק"א החדשות שכתב להמתין ערך שנה שיגדיל ויתחזק כח הילד ויהי' פניו להודים וכלי שום חולשת כח והרי הילד השלישי הזה בן שנה:

ב) תשובה תמילה לריבין לחקור מקור הדין שכתב הרמב"ם סוף פ"א מהלכות מילה דעד שיגדיל ויתחזק כמו. כי פשט לשון הברייתא לא תמול כלל. והנה החת"ם כתב ראי' מהא דריש פ' אלמנה לכה"ג דמקשה אחא דכל האוכל מאכיל. והרי ערל וכל הסמאים שאין חולקין ומאכילין. ומשני ההם פומייהו הוא דכאיב להו. ופרש"י עומדין לתקן ולאכול. וכך הם דברי רשב"א ר"פ הערל דמתו מחמת מילה נמי לכשיבלע זו דמו או יתחלפו זו סימניו ימול עכ"ל:

ג) והנה הדבר ברור. דלשיטת ר"ת שפירש ערל דוקא אם מחויב למול ואינו מל. אבל מתו מחמת מילה דומה למילה שלא בזמנה דלאו שמי' ערלה. אין ראי' כלל דממ"כ מתו מחמת מילה הוא עלמו אוכל ואי מחויב למול הוא עומד לתקן תיכף. ונלפניו יתבאר דאף שאין ראי' מכאן לשיטת ר"ת מ"מ גם ר"ת סובר דלכשיגדיל ויתחזק כחו ימהלכוין אך גם לשיטת רש"י אין ראי'. דהנה קשה דאי"כ אם נמולו כשהם גדולים ומתו לא יאכיל בתרומה. ולא מלינו זה.

